

Několik příběhů o komunizaci: Díl 3. Katalyzátor (Jasper Bernes)

Posted by [Přátelé komunizace](#) on 17.1.2022 ·

Socialisme ou Barbarie, Situacionistická internacionála a teorie komunizace

Jak jsem již poznamenal, teorie komunizace rozvíjená Gillesem Dauvém a dalšími nabízí kritiku ultralevice (což tu znamená hlavně komunismus rad) prostřednictvím myšlenek Amadea Bordigy. Popsal jsem to jako syntézu, produkci nové teorie revoluce. K této syntéze by však nemohlo dojít bez přítomnosti klíčového katalyzátoru – Situacionistické internacionály.

Prvně si ale povyprávějme něco málo o pozadí. Výše popsanou konfrontaci mezi Bordigou a komunismem rad umožnilo mezinárodní oživení ultralevicových myšlenek z části iniciované přeběhlíky z trockistické Čtvrté internacionály hned po skončení války. V 50. a 60. letech 20. století spolu korespondovali skupina *Socialisme ou Barbarie* z Francie, americký kroužek kolem C. L. R. Jamese a jeho Johnson-Forestovy tendence a italští autoři později spojení s operaismem, přičemž odvrhli Trockého analýzu SSSR – většinou se shlukli kolem „státně kapitalistické“ teze – a zvláštní důraz kladli na spontaneitu a samostatnou aktivitu pracujících.

Triumf kapitálu během tohoto období – Taftův a Hartleyho zákon a Marshallův plán – nám připadá totálnější, než jak ho tehdy zakoušeli. Evropané komunističtí partyzáni, kteří měli zásadní význam pro vítězství spojenců, se po válce dostali k moci ve Francii, Řecku, Itálii a Belgii a masivní stávky a další dělnické akce byly na vzestupu. Revolta ve východním Německu roku 1953 a maďarská revoluce v roce 1956 spolu s menšími událostmi v Polsku přesvědčily bývalé trockisty, komunisty rad a další, že vlna třídního boje překračující „železnou oponu“ studené války by mohla brzy překazit „americké století“. Zveřejnění Chruščovova tajného projevu, k němuž došlo rovněž v roce 1956, urychlilo dezerci z nejrůznějších komunistických stran po celém světě a někteří z přeběhlíků hledali heterodoxní marxismus, jenž by dokázal vysvětlit vnitřní porážku, kterou utrpěli.

Socialisme ou Barbarie (dále SouB) shromáždila mnohé z těchto disidentů kolem bývalého trockisty Cornelia Castoriadis, který se k trockismu dostal během řecké občanské války, a Clauda Leforta, spolupracovníka Merleau-Pontyho a dopisovatele Sartrových *Les Temps Modernes*. Když Castoriadis argumentoval, že SSSR je státní kapitalismus, kladl obzvláštní důraz na rozměr kontroly, řízení a výkonné moci, přičemž vyvinul teorii kapitálu jakožto moci, která dokázala popsat jak francouzský kapitalismus, tak nominální socialismus v SSSR i jinde. SouB ovlivnil C. L. R. James a jeho Johnson-Forestova tendence, obzvláště pak analýza pracoviště, kterou tato skupina produkovala v textech jako *The American Worker*, kde se kombinovaly úvahy o pracovním procesu od dělníka z automobilky, Phila Singera, s analýzou z pera Grace Lee Boggs, což inspirovalo obrat SouB směrem k praxi dělnického psaní a dělnického výzkumu. Předzvěstí takového obratu však už byl důraz, který Claude Lefort kladl na proletářskou zkušenost, když ve 40. letech 20. století debatoval se Sartrem a dalšími z *Les Temps Modernes*. K této bohaté konjunkci se přidalo jádro továrních dělníků z několika podniků, bývalí bordigisté, komunisté rad a mnozí mladí intelektuálové včetně Jeana-Francoise Lyotarda, Gerarda Genetta, Edgara Morina a Huberta Damische.

Jako dvojice sluncí působící na spoustu komet si Lefort s Castoriadisem vynutí dva exody z organizace, které demonstrují rozpory uvnitř skupiny i slepé uličky, na něž reaguje teorie komunizace. Jak SouB rozvíjela svoji kritiku, zabývala se Antonem Pannekoekem a komunismem rad do takové míry, že Lefort a někteří další z organizace víceméně přijmou pozici komunismu rad za svou a budou vzdorovat Castoriadisovu reziduálnímu avantgardismu, neboť ten si stále ještě představoval, že by snad organizace mohla mít nějakou intervencionistickou roli. Alžírská válka a státní převrat v roce 1958 dostaly tyto organizační sváry do popředí a Lefort odešel spolu s Henrim Simonem, aby zformovali *Informations et correspondance ouvrières*, přičemž si s sebou odnesli komplikovanou teorii a praxi dělnického výzkumu a také většinu konexí s továrními organizacemi. ICO byli přísně antiavantgardističtí, protože došli k závěru, že jedinou platnou rolí teoretické organizace je mezisvazový aparát pro dělníky, aby si mohli sdělovat své zkušenosti a teoretizovat je.

Po tomto exodu ke komunismu rad v roce 1958 přišel příliv nových členů do SouB a nový časopis *Pouvoir Ouvrier*, který se teď mohl svobodněji zabývat tehdejšími boji. Tato skupina kolem PO byla tou verzí SouB, k níž se roku 1960 nakrátko přidal Guy Debord a pak se s ní [rozloučil kritikou](#), která prohlašovala, že skupinu nadále protínají rozdíly mezi „hvězdami“ a „diváky“, jež připomínají dělení na nadřízené (*dirigeants*) a podřízené (*exécutants*) teoretizované Castoriadisem. Byla zapotřebí nová organizace a Debord už na ní jinde pracoval. Castoriadisův egoismus a jeho neschopnost opravdové kolektivní práce nakonec vedly většinu lidí kolem *Pouvoir Ouvrier* k založení nové skupiny, která si s sebou nesla břímě všech těchto kritik a jejíž členové se nakonec po roce 1968 přidají k některým z těch malých kolektivů, které budou rozvíjet teorii komunizace.

Abych to shrnul, SouB se vyznačovala jedním odklonem ke komunismu rad a druhým k intervencionismu a mezi nimi byla odchylka, kterou byla Debordova kritika militanta. Jinými slovy, Debord přišel s chybějícím prvkem – prvkem nezbytným k překonání vnitřních rozporů SouB. Proto Debord v našem příběhu není centrem nově ustavené kritiky, ale pouze jejím katalyzátorem. Důvodem je to, že sama Situacionistická internacionála nikdy nedořešila svůj vztah ke komunismu rad, ani neartikulovala úlohu, jakou podle ní měly rady sehrát v revoluci. Okupace továren v květnu 1968 byly v tomto smyslu jak uskutečněním, tak neutralizací politického projektu SI: pracující sice paralyzovali ekonomiku, ale nechovali se tak, jak teorie komunismu rad očekávala – jejich pohnutky a touhy byly jiné.

Chybějícím prvkem, který Debord přináší, je samozřejmě umělecká kritika, dědictví dadaismu a surrealismu, Rimbauda a Lautreamonta a celého projektu historické avantgardy, který Debord jak podrobil nemilosrdné kritice, tak v jistém smyslu završil. Když Debord a jeho společníci začínali v 50. letech 20. století, jejich aktivity byly silně ohraničené doménou kultury – byli komunisty stejně jako surrealisté a dadaisté, ale jejich činnost nebyla přímo antikapitalistická, snad jen analogicky. Podobně jako u dřívějších avantgard ani jejich překonání separace umění od života nebylo ještě překonáním separace umění od politické účinnosti, nýbrž spíše průchodem do etiky a psychologie na jedné straně a architektonické fantazie na straně druhé. Teprve tehdy, až Debord skupinu odpojil od všech typů kulturní produkce, dokázala SI sehrát svoji finální historickou úlohu. Tato kritika umění poskytla Debordovi jedinečný vhled do problémů, kterým čelila SouB. Protože tyranii pracoviště i politického předvoje nahlížel optikou kritiky dělby práce, kterou rozvinul vzhledem k umění, mohl Debord ve své kritice byrokracie, managementu a kontroly zajít mnohem dále než Castoriadis.

Jak však zdůrazňuje ve svém dopisu, Debord nestrání ani Claudu Lefortovi a jeho společníkům, kteří spolu s ním odešli. Jestliže Debord v sebeorganizovaných akcích pracujících lokalizuje schopnost kreativního řešení problémů nezávisle na intelektuálech a byrokratech, kteří je zastupují, nikdy si nepředstavuje, že proto intelektuálové nutně musí dobrovolně mlčet. Jak později postřehne Dauvé, právě v tom jednom měl Debord absolutní pravdu. Jednoduše měl za to, že podmínkou revoluce je konečné spojení dělníků s intelektuály, kterému předchází úzkostlivost intelektuálů nikterak neposlouží. Možná, že Debordova kreativita coby spisovatele a filmaře jej vedla k tomu, že se tolik nebál, že by jeho myšlenky mohly dostrkat dělníky k submisivitě.

Přesto všechno SI nikdy skutečně nepřekonal meze ultralevice, jak ji definuje Dauvé. Jak si Dauvé všímá, ti, kdo se ke skupině připojili ke konci 60. let 20. století, přijali teorii rady coby revolučního nástroje, která se víceméně nijak nedostává do střetu s implicitní antropologií dělníka, kterou SI rozvíjí. Na jedné straně mnohé texty SI určují revoluční proletariát jako skupinu, jejíž mnohostranné potřeby a touhy ji přivádějí do konfliktu s kapitalistickým výrobním způsobem a dělnickým hnutím. Na druhé straně si představují víceméně klasicky radoveckou cestu k revoluci, kdy se potřeba strany obchází přímým uchvácením výrobních prostředků samotnými dělníky, kteří prý pak přijdou na to jak spravovat své záležitosti. Jestliže jsou ale továrna a kancelář, důl a pole místy, která proletariát instinktivně odmítá, jak si jej potom představit jako správce jeho vlastního utrpení? Kde je pak estetická kritika vyprahlé jednostrannosti každodenního života v kapitalismu? Revoluce si snad žádá víc, než aby se dělnická rada zvolila vlastníkem a rozvěsila po pracovišti nějakou rozjásanou vlajkoslávu.

Debord a SI tudíž *implicitně* nastolili otázku obsahu, ale její *explicitní* nastolení nechali na revoluci. Snad to bylo v souladu s Debordovým jedinečným způsobem uvažování o avantgardě. SI si představuje jako avanturistickou skupinu, ale nikoli jako předvoj. Jejím úkolem je provokovat, zneklidňovat, demaskovat a tehdy se vše, čím přispěje, zevšeobecní. Jak píše v soundtracku ke své elegické reflexi SI, *In girum imus nocte et consumimur igni*, „Avantgardy mají jen jeden čas a jejich cílem je oživit svůj čas, aniž by ho přežily.“ Vzhledem k této myšlence či avantgardě, nestrání ani Lefortovi ani Castoriadisovi – SI je katalyzátorem, formou avantgardní akce, která katalyzuje proletářskou sebeorganizaci, čímž odbourává obavy z nadvlády strany, jimiž byla posedlá SouB.

Metaforu katalyzátoru zde míním explicitně. Katalyzátor je prvek nutný k chemické reakci a ve výsledném produktu po něm nezůstane ani stopa. Zde je tímto produktem teorie komunizace – kritika ultralevice, kterou Dauvé provedl prostřednictvím Bordigy. Povšimněte si, že v onom původním Dauvého textu „Sur l’ideologie ultra-gauche“ z roku 1969 se o SI vůbec nemluví. Nicméně zůstává naprosto zásadní, jak Dauvé uzná ve svých pozdějších článcích. Neboť právě důraz na každodenní život (jakožto dějiště utrpení) a na kreativní projev (jakožto proletářskou zbraň i obecné dobro), který u SI nalézáme, odhaluje nedostatky Bordigova „kasárenského komunismu“.

[1] Možná, že Bordiga poukazuje na to, že komunisté rad nechávají obsah komunismu neurčený způsobem, jenž implikuje Situacionistickou internacionálu, ale přesto estetická kritika kapitalismu, kterou SI rozvíjí, nabízí jistější a důslednější tušení onoho obsahu, než jaké nám skýtá Bordiga.

Odkazy/Další četba:

1. Ohledně SouB viz a) Marcel van der Linden, „[Socialisme ou Barbarie: A French Revolutionary Group \(1949-1965\)](#)“, *Left History* 5.1 (1977), b) Stephen Hastings-King, Looking for the Proletariat: Socialism ou Barbarie and the Problem of Worker Writing (Haymarket 2015). Co se rozkolu týče, obzvláště poučný je Henri Simon: <https://libcom.org/library/communism-france-sob-ico-echange>.

2. Ohledně dělnického výzkumu, SouB, JFT a italské zkušenosti viz neocenitelné třetí číslo *Viewpoint*: <https://viewpointmag.com/2013/09/30/issue-3-workers-inquiry/>.
3. Ohledně Debordovy spojitosti s SouB viz Anthony Hayes, „The Situationist International and the Rediscovery of the Workers’ Movement“.
4. Gilles Dauvé většinu objasňuje v [Critique of the Situationist International](#); viz rovněž pasáže o SI in Roland Simon, *Histoire critique de l’ultragauche*, což je nejlepší dostupná všeobecná historie.
5. Nemám zde důvod ani prostor pojednávat o Situacionistické internacionále a o tom, co nabízí estetické teorii a estetické kritice, ale postačí, když řeknu, že její důležitost lze jen těžko přecenit. Více viz má esej [„Art and Revolution“](#) z *Handbook of Frankfurt School Critical Theory*.

Několik příběhů o komunizaci: Díl 4.

Komunismus je otevřená kniha

(Jasper Bernes)

Posted by [Přátelé komunizace](#) on 22.1.2022 ·

Mohlo by se zdát, že doposud jsem se všemi složkami komunizačního koktejlu nakládal jako se zhruba rovnocennými – jeden díl Bordigy, jeden díl komunismu rad, protřepat s ledem Situacionistické internacionály, scedit a servírovat v lahvi se zapáleným hadrem. Tak to ale není, alespoň já si to nemyslím. Bordiga, jenž mne nekonečně fascinuje, zůstává ošemetnou postavou, která je ve většině esejí znepokojivá, jeho fundamentální orientace je dogmatická, ba přímo idealistická a navíc odvislá od zcela nefunkční antropologie (byť jej chválím za to, že antropologii vyhradil ústřední pozici). Pokud smím pokračovat v mé chemické metafoře, Bordiga je jakýmsi žíravým prvkem, jehož nejužitečnější vlastnosti vyniknou jedině v kombinaci s dalšími materiály. Ve srovnání s ním je komunismus rad těžkým a překvapivě odolným kovem – rozdíl je patrný okamžitě, protože na rozdíl od většiny jiných tendencí nelze komunismus rad ztotožnit – ani implicitně ani explicitně – s nějakým jedincem. Ústředním tvrzením této tendence a širší holandsko-německé komunistické levice bylo, že dělníci mohou vše dokázat sami, dokázali by to a někde to již skutečně dokázali, ale instituce a vůdcové dělnického hnutí je zradili. „Rada“ – sověť – vržená do popředí dějin ruskou revolucí v roce 1905 je emblémem této schopnosti kreativní sebeorganizace, je zároveň teorií i praxí. Žádný Trockij k tomu nebyl potřeba.

Jakožto spíše praxe než ideologie je komunismus rad takovým komunismem, jaký skutečně mohl ve dvacátém století být – ryzí produkt dělnického hnutí, jeho teoretická suma. Nejsm přesvědčen, jako se občas zdá být přesvědčený Dauvé, že tato tendence byla odsouzena k nezdaru kvůli svým teoretickým chybám – částečně proto, že tuto tendenci nelze tak snadno přivtělit k její teorii. Vzhledem k důrazu na sebeorganizaci byly tyto skupiny schopné vnitřní sebekritiky, což znamená, že některé omyly snad bylo možné v revolučních podmínkách překonat prostřednictvím praktického ponaučení. Nemyslím, že Dauvé má pravdu (snad jen duch jeho tvrzení je správný), když o radovecké teorii socialistické distribuce prostředkované počítáním a evidencí odpracovaného času říká, že by se jednoduše jednalo o „vládu hodnoty... do níž nevstupují peníze“ či (ještě hůře), že „zachovává všechny kategorie a charakteristiky kapitalismu: námezdní práci, zákon hodnoty, směnu“, takže by ji šlo popsat jako „kapitalismus demokraticky řízený pracujícími“. Jedná se o překroucení jak radovecké teorie v její reálně vypracované podobě, tak Marxovy teorie hodnoty a byť sympatizuji s podstatou této (špatně mířené) kritiky a opravdu jsem přesvědčen, že si tyto rané návrhy kritiku zaslouží, Dauvé v tom tak trochu dělá zmatek. [V jiné, formálnější eseji k veškerému tomuto materiálu přistoupím z hlediska hodnoty, ale zde musím všechny tyto tečky potlačit!]

Věty, které jsem právě citoval, jsou z revidované verze jeho textu z roku 1969, „Sur l’ideologie ultra-gauche“, o němž jsem pojednával ve svém prvním příspěvku. V překladu, který pro Black and Red udělal Fredy Perlman, se z této eseje stává „Lenin a ultralevice“. Tím ale příběh nekončí, neboť Dauvé přesně tyto pasáže dále přepracovával a v aktualizované verzi, kterou v roce 2015 publikovali PM, se tato kapitola rozdělila na dvě části a nově zrozená kapitola se zaměřila pouze na otázku hodnoty a komunismu, nejprve u Marxe a posléze u komunismu rad (stará verze není dostupná online, nová je [zde](#) a přečtěte si autorovu poznámku k historii textu). V novém textu

Dauvé staví do popředí stěžejní radovecký text na dané téma *Základní principy komunistické výroby a distribuce* (GRUNDPRIINZIPIEN), který v roce 1930 vydala holandská Skupina internacionálních komunistů a dále ho rozpracoval Paul Mattick. V této druhé části je Dauvé obezřetnější a přiznává, že pokus GIK demonstrovat jak by rozmanité dělnické rady mohly po revoluci společně spravovat vyvlastněné výrobní prostředky, „urazil notný kus cesty“ směrem k představě „bezpeněžní utopie“, ale přesto nabízí jen jinou verzi dřívějšího tvrzení a dochází k závěru, že „takový plán se maximálně přibližuje zachování základů kapitalismu, ovšem pod úplnou dělnickou kontrolou.“

V druhé verzi Dauvé rovněž správně spojuje návrh GIK s Marxovou „[Kritikou Gothajského programu](#)“, kde se navrhovalo používání „poukázek“ za účelem distribuce společenského bohatství mezi volně sdružené výrobce. Tyto poukázky by přísně vzato nebyly ani penězi ani peněžními mzdami (neplnily by všechny funkce peněz) – nebyly by oběživem a nepoužívaly by se k distribuci surovin či polotovarů. Každý dělník by obdržel poukázku dosvědčující, že odvedl určité množství práce (v hodinách či dnech), což by jim pak umožnilo čerpání daného množství zboží (rovněž měřeného v hodinách či dnech) ze skladů společenského bohatství. Každý dělník by spotřeboval stejné „množství“ bohatství – měřeno na hodiny – byť by určitě každou hodinu nevyrobil stejné množství bohatství. A někteří by nevyrobili žádné, jelikož bokem by se muselo dávat bohatství pro neproduktivní členy společnosti, ale také na reprodukci a další strukturální náklady. Marx poměrně jasně říká, že takovéto uspořádání – kterému teď Dauvé říká „hodnota bez peněz“ – je nejlepším ze špatných světů, podle něj jakousi nespravedlivou spravedlností, neboť neexistuje způsob jak skrze numerickou rovnost vytvořit skutečnou spravedlnost: vždy tak vzniká jiná nerovnost. Na rozdíl od plánů sociálních reformátorů, jejichž monetární reformy měly vyřešit strukturální problémy, Marxovo schéma funguje jen za předpokladu, že revolucionáři JIŽ zcela reorganizovali ekonomiku, takže podobné poukázky jsou jen dočasným řešením, které se používají jen natolik, nakolik přetrvávají „porodní bolesti“ komunismu.

Grundprinzipien se u Marxe inspirují a obsahují chytrý mechanismus, kterým by tyto bolesti bylo možné překonat – mechanismus, o němž se Dauvé nezmiňuje a jenž stojí za zmínku. Autoři si uvědomují, že jistou část společenského bohatství je třeba dát bokem, jak jsme si již řekli, pro ty, kdo nemohou nebo nebudou pracovat, pro administrativní účely a pro jakoukoli žádoucí expanzi, bude-li skutečně žádaná. Nelze dělníkům vracet přesně takové množství hodin, kterým průměrně přispívají, neboť jistý díl výrobků vždy bude muset být bezplatným darem. Podle projektu GIK by se například ti, kdo budou pracovat v jednotce starající se o účetnictví a další administrativní záležitosti, vypláceli pracovními poukázkami, ale tato služba by se již pracovními poukázkami „neplatila“. Náklady na tuto službu by se místo toho automaticky odečítaly z příspěvku každého výrobce. Chytrým místem *Grundprinzipien* je představa, že větší a větší části ekonomiky by se mohly transformovat do podobných jednotek jako účtárna – jednotek obecné služby – jejichž produkty nemají žádnou cenovku, a proto se distribuují bezplatně. Ideou (úplnější expozé viz [Mandel](#)) tu je, že jakmile marginální poptávka coby funkce nabídky dosáhne nuly, v podstatě lze přestat naceňovat zboží. A pak s růstem produktivity by se další a další plody ekonomiky mohly distribuovat na požádání, aniž by se musely měřit. Podle mého je díky tomu návrh GIK přesvědčivější a naznačuje, že by mohly existovat či ještě pravděpodobněji EXISTUJÍ situace, kdy by proletářská revoluce – vzhledem ke stávajícímu výrobnímu potenciálu – mohla rychle přejít k úplnému komunismu a pro určitou část lidských potřeb a požadavků používat pracovní poukázky. Představte si například, kdyby se potraviny a bydlení distribuovaly nepodmíněně, ale zbytek lidských potřeb by se uspokojoval prostřednictvím poukázek.

Za takového stavu věcí by nezáleželo na přítomnosti nebo absenci poukázek, nýbrž na přítomnosti či absenci PŘINUCENÍ. Je totiž velký rozdíl mezi využíváním poukázek za účelem porcování spotřeby a jejich využíváním s cílem PŘINUTIT lidi k práci. Tato potřeba donucovat je v návrhu GIK implicitně přítomná, byť se v něm nijak nezkoumá, a dokonce autory vede k zavádění spotřebních diferencíálů podle kvalifikace. A právě v tomto bodě se celá věc bortí, jak přiznává dokonce i Paul Mattick v úvodu, který napsal, když kniha v 70. letech 20. století konečně vyšla anglicky.

Jedná se o další důkaz flexibility komunismu rad. Dauvé chce svoji kritiku ultralevice adresovat Mattickovi a zaměřuje se na téma účetnictví operujícího s odpracovaným časem, ale Mattick již před rokem 1970 shledal argumenty pro distribuci podle odpracovaného času špatně postavenými. Byl to významný odklon, jelikož předtím byl jedním z jejich hlavních obhájců, překládal části *Grundprinzipien* do angličtiny a upravenou verzi jejich argumentace nabízel ve svém textu z roku 1934 „Co je to komunismus?“ Do roku 1970 se však již Mattickovi zdálo, že ve většině industrializovaných zemí jsou výrobní síly natolik rozvinuté, že distribuce podle odpracovaného času již není nutná: klidně by bylo možné ihned přejít k úplnému komunismu s volně dostupným bohatstvím. Ale dokonce i v případě, že by to nebylo možné, kdyby třeba výrobní síly byly částečně zničeny během revoluce a nedostatek by tak zůstal problémem, upozorňuje Mattick ohromujícím způsobem, by se svobodně sdružení výrobci mohli prostě rozhodnout pro přiděly bez kalkulování odpracovaného času a bez toho, aby se vzájemně popoháněli do práce, čímž demonstruje, že v sázce je moc a politické rozhodování a nikoli aritmetika. Přinucení k práci je technicky i jako politická záležitost oddělené od porcování výnosů z práce a teprve v ideologii pracovní poukázky se obojí plete dohromady.

Nicméně Mattick předmluvu píše – i s jím nabízenou kritikou *Grundprinzipien* – aby demonstroval flexibilitu pojmu *rada* a dochází k závěru, že v textu GIK „se nám nepředkládá hotový program, ale počáteční pokus uchopit problém komunistické výroby a distribuce.“ Čte ho jako „historický dokument, jenž vrhá světlo na určité stádium, jehož bylo v minulé debatě dosaženo.“ V tom se shoduje s autory dokumentu, kteří ve své stručné předmluvě z roku 1930 trvají na tom, že jejich záměrem není sepsat „program“, nýbrž „podrobit zde načrtnuté možnosti co nejdůkladnější diskusi,“ načež organizace chce vydat své finální stanovisko.

Nejpozoruhodnější na dokumentu je právě tento důraz na rozvoj sebeorganizačního principu a nikoli na objasňování programatického požadavku, a proto si zaslouží oddělit od otázky poukázek. Či spíše bychom si mohli povšimnout, že kalkulace odpracovaného času a na něm založená distribuce má mít dvě úlohy a jen jedna z nich je neslučitelná s komunismem. Na jednu stranu je poukázka formou moci, přinucení. Ale rovněž je způsobem jak komplikovaný pracovní proces učinit *transparentním*. A důraz na transparentnost a srozumitelnost je nejpozoruhodnější částí tohoto textu a komunismu rad obecně a zaslouží si, aby se o něm uvažovalo nezávisle na doporučení poukázek. Jak píše GIK, „použitý prostý jazyk a jasné analytické metody, které pochopí každý třídně uvědomělý dělník, jsou zárukou, že každý revolucionář, který si svědomitě prostuduje následující stránky, rovněž plně pochopí jejich obsah. Srozumitelnost a přísná objektivita psaní stejně tak otevírají možnost takové široké diskusí arény uvnitř hnutí dělnické třídy, která do sebe dokáže vtáhnout všechny možné názorové školy zastoupené v jeho řadách.“ Krásně o tomto tématu a o možnosti svobody a kolektivního sebeuvědomění, které svoboda umožňuje, píše Anton Pannekoek:

Jakožto zřetelný a srozumitelný číselný obraz se výrobní proces otevírá všem k nahlédnutí. Zde lidstvo obhlíží a kontroluje svůj vlastní život. Co dělníci a jejich rady vymyslí a naplánují prostřednictvím organizované spolupráce, to se ukáže na charakteru a výsledcích účetních čísel. Jen proto, že je má každý dělník ustavičně na očích, je řízení společenské výroby samotnými výrobci možné.

Pannekoek tak navazuje na stěžejní téma Marxovy kritiky politické ekonomie. V matoucích pasážích *Kapitálu* o zbožní formě Marx osvětluje mystifikace zbožní formy tak, že před nás staví její opak: „Představme si konečně pro změnu sdružení svobodných lidí, kteří pracují se společnými výrobními prostředky a uvědoměle vynakládají své četné individuální pracovní síly jako jednu společenskou pracovní sílu.“ Ta část o uvědomění je zásadní – pro Marxe je důležitou součástí komunismu to, že „Společenské vztahy lidí k jejich pracím a výrobkům jejich práce tu zůstávají průhledně jednoduché jak ve výrobě, tak v rozdělování.“ Fetišismus zboží tu neexistuje.

Není nikterak překvapivé, že holandsko-německá komunistická levice přišla právě na toto téma – vždyť její stěžejní tvrzení, rozvíjené proti bolševizujícím se komunistickým stranám Německa, znělo, že k revoluci stačí sebeorganizace proletariátu. Teorie transparentnosti je pak nutným doplňkem, což mimo jiné dokazuje silná angažovanost mnohých komunistů rad v esperantistickém hnutí, neboť se domnívali, že dělnickou sebeorganizaci a samosprávu musí nutně doprovázet univerzální jazyk. Nicméně se zdá, že zdrojem jedinečného fokusu na transparentnost účetních opatření byla jedna jediná osoba, Jan Appel, jenž do svého životopisu začlenil radoveckou teorii proletářské sebeorganizace a kreativity. Jiná tradice by patrně na *Grundprinzipien* dala Appelovo jméno, neboť byl jejich hlavním autorem a byl to vlastně on, kdo Pannekoeka přesvědčil, že transparentní účetnictví je důležité a nikoli triviální.

Když v roce 1918 vypukla revoluce a ukončila první světovou válku, Appel pracoval v hamburských námořních loděnicích a připojil se k revolučnímu hnutí dílenských delegátů. Během spartakovského povstání v lednu 1919 vzali útokem vojenská kasárna. Vstoupil do antiparlamentní a protiodborové KAPD, která spolu s rivalskou KPD požádala o členství v Kominterně. Appela poslali do Ruska, aby KAPD zastupoval a informoval Kominternu o zrádném chování KPD během porúrského povstání. A tak se ukryl na kamarádově člunu, pak pomáhal s jeho únosem a zcela sám ho navigoval přes Arktidu do Murmansku, odkud pak jel vlakem do Petrohradu. Přijal jej sám Lenin, který si vyslechl „soudruhy-piráty“, jak jim říkal a pak vydal pamflet *Dětská nemoc levičáctví v komunismu*, který právě sepsal o takových lidech. Appel se vrátil do Německa k práci v podzemí, ale nakonec byl dopaden a musel si odsedět nějaký čas ve vězení. Právě během trestu odnětí svobody se věnoval reflexi své zkušenosti, pustil se do hlubokého studia Marxe (možná i výše uvedené pasáže) a napsal částí textu, z nichž se po čtyřleté diskusi se členy holandské Skupiny internacionálních komunistů (GIK) stanou *Grundprinzipien*.

Vypráví nám, že kniha je přímým produktem těchto porážek – toho, jak byl zrazen v Porúří a jak jej přijali bolševici v Rusku. Domníval se, že je nutné ukázat dalším dělníkům, že to lze dokázat, že to není až tak složité – jednalo se tedy o dokument, který měl posloužit konkrétnímu účelu uvnitř Unionen (továrních skupin) přidružených ke KAPD a ty tehdy byly na samém pokraji likvidace dějinami. Když SouB a ICO oživily komunismus rad, otázka distribuce výnosů práce rozhodně nebyla vyřešená, a jak vidíme, Mattick snadno došel k perspektivě blízké komunizaci. Za povšimnutí rovněž stojí, že všechny tyto skupiny měly spoustu různých názorů ohledně vztahu mezi radami a politickými organizacemi – někteří, včetně Appela a Matticka, se domnívali, že něco jako strana bude zapotřebí. Hraniční čára mezi komunizací a komunismem rad se tak hůře určuje,

zejména když si představíme, že rada neměla zahrnovat jen organizace na pracovišti, ale také další typy sebeorganizovaných struktur, jak naznačuje Mattick ve svém úvodu. Sovět či rada je samozřejmě historicky specifickou taktickou formou – z níž se stává taktika i strategie – ale zároveň je součástí delší historie ústavodárných shromáždění a dalších organizačních struktur. Vůle formovat shromáždění, chopit se věci a řídit je přímo je v jistém smyslu fundamentem emancipační politiky. A naštěstí pravděpodobně nezmizí. Ponaučením, které si můžeme od Jana Appela vzít, není ani tak nezbytnost kalkulace odpracovaného času jako spíše memento pro dnešní revolucionáře, že mají ukrást loď a napsat vlastní knihu.

Několik příběhů o komunizaci: díl 5.

Autodidakt Jan Appel (Jasper Bernes)

Posted by [Přátelé komunizace](#) on 8.2.2022 ·

Ukazuje se, že u Jana Appela se budu muset ještě zdržet. K jeho vztahu ke komunizaci, ne-li ke „komunismu rad“ či „radovectví“, toho lze říci ještě hodně. A to proto, že v roce 1920, když se nalézal na jím uneseném rybářském škuneru a plavil se do Murmansku a dál až do Sankt-Petěrburku, kde mu vynadal muž, po němž bude toto město přejmenováno, Appel ještě nebyl radovcem ani komunistou rad, přidržíme-li se tedy definic, které nám nabízí [Philippe Bourrinet](#).^[1] Spíše patřil k širokému, zatím nedefinovanému levému komunismu, který sám sebe teprve definoval, zatímco světová revoluce skomírala. Koneckonců do sovětského Ruska vyrazil jako zástupce nově založené KAPD, která byla proti parlamentarismu, proti odborům a pro rady, ale rozhodně se nehlásila ke komunismu rad. Samotná skutečnost, že *Senátora Schrödera* unesl jménem své strany, aby mohla komunikovat s Kominternou, naznačuje, že straně pořád ještě připisoval značnou roli. Vždyť plul na lodi pojmenované po jednom parlamentním činiteli a jel komunikovat s vůdci rebelského státu.

Jan Appel zůstává fascinující postavou nejen proto, že je hotovým vzorem proletářského intelektuála, jehož teorie se formovaly přímo v tlukoucím srdci třídního boje, ale také z toho důvodu, že prochází každým z významných momentů německé revoluce (je jich pět, byť pro Appelův příběh jsou relevantní jen čtyři) a my tyto momenty rozpoznat v evoluci jeho názorů, která se zdá vymykát všem nálepkám, kterými bychom ji mohli označit. První z těchto období přichází s velkými revolučními stávkami vedoucími k listopadové revoluci v roce 1918 a k formování rad. Appela za války poslali do hamburských loděnic, které byly pod vojenským velením, a on se tam stal vůdčím organizátorem. Toto první období končí začátkem ledna 1919 přechodem k druhému období otevřené občanské války – tzv. „spartakovské“ lednové povstání v Berlíně rychle rozdrtily jednotky *freikorps*, které na radikální dělníky poslal nový ministr obrany za SPD, Gustav Noske. Jinde povstání trvalo déle. Appel byl v Hamburku, když se doslechl, že se *freikorps* zmocnil všech budov obsazených spartakovci – zejména policejní stanice a ústředí listu *Vorwärts*, který patřil SPD – a vyslídil a zabil Karla Liebknechta i Rosu Luxemburg, vůdce rodící se komunistické levice.

Tehdy v roce 1919 žádná KPD ani KAPD neexistovala, jen USPD (nezávislí sociální demokraté) a uvnitř ní poloorganizovaná komunistická levice známá jako Svaz Spartakus, z nějž po lednu vznikne KPD a pak KAPD. Po porážce berlínského povstání Appel v Hamburku spolupracoval s Ernstem Thälmannem, tehdy členem USPD a později vůdcem KPD, na organizování nočního pochodu dělníků na blízka kasárna v Barenfeldu. Tamní vojáky odzbrojili a zmocnili se čtyř tisíc zbraní. Ale jak nám Appel vypráví, pokus udělat ze čtyř tisíc ozbrojených dělníků disciplinovanou povstaleckou sílu selhal, neboť „po celotýdenním úsilí o vybudování dobře vyzbrojené bojové jednotky začali ti, kdo měli zbraně, jeden po druhém mizet a mizeli i se svými zbraněmi. V tuto chvíli jsme došli k závěru, že odbory jsou pro účely revolučního boje docela neúčinné.“

Od té doby se z Appela stal hlavní organizátor *unionen*, továrních skupin, které se v letech 1919 až 1921 (poté se komunistická levice v Německu v podstatě zhroutí a přenechá pole působnosti bolševickým hráčům pučistického šachu, kteří budou řídit KPD) stanou sociální základnou komunismu rad. Rovnou si musíme říci, že *unionen* nejsou a nebyly totéž co rady, *räte*, které byly

určeny geograficky, pracoviště v nich byla zastoupena proporcionálně a občas měly i mechanismy pro zastoupení nezaměstnaných a dalších. Úlohou *unionen* po roce 1919 bylo připravovat půdu pro dělnickou vládu vykonávanou prostřednictvím rad, kterou do té doby mařila SPD a odbory. *Unionen* nepředstavovaly dělnickou třídu v její celistvosti, nýbrž perspektivu militantní menšiny.

Jakou roli pak ale měla mít strana, pokud tedy vůbec nějakou? Uvnitř levého komunismu – KAPD a s ní spojené *unionen* AAU – se postoje k této otázce různily. Někteří se domnívali, že strana má mít v třídním boji direktivní úlohu a má být schopna jednat i tehdy, když toho rozdrobené *unionen* nejsou schopny. Jiní si zase mysleli, že strana má mít propagandistickou roli a ukazovat cestu k dělnické vládě uskutečňované prostřednictvím rad, ale nemá se do ní plést, aby všechno nepokazila. Zhruba téhož názoru je Appel, když se o rok později vrací do Ruska, tentokrát zjevně legálně, aby vystoupil na dobře zdokumentovaném třetím sjezdu Kominterny v červenci 1921, jehož úkolem bylo reflektovat „březnovou akci“ z roku 1921 (o ní pojednávám níže) a zejména chování KAPD. Když svolával sjezd, výkonný výbor Kominterny (VVKI) psal, že KAPD se „musí jednoznačně vyjádřit, zda přijímá nebo ne mezinárodní disciplínu.“ Appel na tuto otázku odpověděl, že ne, že ji nepřijímají a vystupuje pod jménem Max Hempel, objasnil svůj postoj k úloze strany. Když Karl Radek tvrdě zaútočil na KAPD, Appel mu odpověděl nepropracovanou leč platnou periodizací dělnického hnutí, kterou slušně, ale rozhodně ukázal, že bolševická poziční válka patří do dávno minulého věku buržoazní revoluce a nedrží krok se současným charakterem dělnického hnutí, kdy má nyní celá třída k dispozici organizační nástroje (rady) a výrobní prostředky, aby mohla přímo přistoupit k dělnické vládě. Odbory a parlamentní zastupitelé mohou plodit jen to co doposud. Strany a odbory uvyklé na starý stav věcí mohou být jedině na překážku a další práce v odborech nebo parlamentu je tedy mimo diskusi. Nejbližším úkolem bylo koordinovat ozbrojení proletariátu a přechod k vládnutí prostřednictvím rad.

Většina delegátů sjezdu konaného v roce 1921 se domnívala, že podmínky v Německu zůstávají předrevoluční a podle toho také směřovali své plány. Jan Appel obzvláště dychtivě připomněl VVKI, že při jeho minulém výletu do Ruska mu vykládali, že Rudá armáda dojde až do Slezska a dostane se tak na krok od Drážďan a Berlína a on se svými soudruhy z podzemních jednotek KAPD byli jediní, kdo sabotoval zásobovací vlaky plné francouzských zbraní a proviantu, které dohodové mocnosti posílali přes Německo do Polska. Nečekaná porážka Rudé armády u Varšavy poté, co si vyklučila cestu východní Evropou, byla jedním z mnoha promarněných střetů, v nichž neschopnost koordinovat ozbrojenou proletářskou moc vedla k ztrátě životně důležitých šancí. Pokud strana měla mít vůbec nějakou roli, pak spočívala právě v tomto a ne v parlamentním a odborářském manévrování.

Pravdou je, že rady nebyly v revoluci po roce 1918 organizovanou silou. Ještě před lednovým povstáním „spáchaly sebevraždu“, jak tvrdě, nicméně přesně říká Dauvé. Proto Appel klade důraz na *unionen* a stranu – síly nezbytné k oživení velkého rozkvětu suverenity rad, která spáchala sebevraždu při svém zrodu. Demokratické mechanismy rad znamenaly, že funkcionáři SPD dokázali na mnoha místech ihned a transparentně získat většinu a na jiných místech ji získali záludně. Radikální živly v radách se pokusily tento proces zvrátit svoláním sjezdu rad na 16. prosince, ale reformisté se už pevně usadili v delegátské struktuře a měli pod kontrolou sjezd i řídicí výkonný výbor v Berlíně. Od Brouého se dovídáme, že ze 489 delegátů jich 405 vyslali dělníci a 84 vojáci. Ale jen 179 z nich byli pracující z továren nebo kanceláří. Z celkového počtu jich 288 hlasovalo s SPD a jen 90 s nezávislými, z nichž pouhých 10 byli spartakovci. Sjezd, který se sešel

v pruském landtagu uprostřed hord proletářů, odhlasoval, že předá moc ústavodárnému shromáždění a Reichstagu.

Každý moment probíhajícího sledu událostí – od lednového povstání dále – je pokusem vypořádat se s důsledky tohoto rozhodnutí a lednové události jsou přímým výsledkem tohoto intrikování napříč stranami. Rady rozhodně nebyly poraženy, ale nebyly ani alternativní formou svrchovanosti, tedy kromě těch případů, kdy se jí násilím nebo prohlášením staly, o což se v příštích čtyřech letech budou opakovaně pokoušet, jen aby je porazil stát, organizovaná kontrarevoluce a nedostatečná podpora dělníků. Vše, co Jan Appel dělal, vše, co komunismus rad či levý komunismus mohl v této chvíli znamenat, byla snaha napravit tento problém, zejména během dvou momentů, kdy se naskytla příležitost: porúrské povstání roku 1920 a březnová akce roku 1921. Další šance se objeví v roce 1923, uprostřed mukou hyperinflace, ale tou dobou už komunistická levice nebude představovat významnější sílu.

Tyto následné epizody se odehrají povětšinou mimo Berlín – ten je od roku 1919 pacifikovaný – na místech, kde byly rady od počátku nejmilitantnější. V důlním a průmyslovém Porúří – důležitá součást západoevropské ekonomiky a z toho důvodu i kámen úrazu poválečných dohod mezi Německem a dohodovými mocnostmi – kde pracovala řada přistěhovalců, essenská rada vyhlásila dělnickou vládu a požadovala úplnou socializaci. I na jiných místech, kterým dominoval těžký průmysl, zaznívaly podobné radikální požadavky a občas je doprovázelo uchvácení regionální vládní moci. Mnohé z těchto komplikovaných událostí se však neodvívjely kolem otázky kontroly nad výrobou, nýbrž kolem reorganizace ozbrojené moci státu. Tato povstání povětšinou byla reakcemi dělníků na pokusy státu odzbrojit je nebo na fašistickou kontrarevoluci, a to v době, kdy se armáda nalézala v procesu rekonstrukce omezené mírovou smlouvou, čelila vnitřní fašistické subverzi a musela se spoléhat na nepravidelné a kontrarevoluční jednotky. Povstání tudíž ani nenastolují otázku revoluce proti kapitalismu, snad jen implicitně skrze revoltu proti ozbrojené moci. Následující momenty jsou ústupem od možnosti, že by rady mohly získat moc – nezbytným ústupem k ozbrojené moci, která si musí hledat cestu zpátky k radám.

Snad tím nejslibnějším byl hned ten první a nejvíce překvapivý, který kdekoho zaskočil. Poté, co se SPD v březnu 1920 pokusila odzbrojit některé jednotky *freikorps*, které se vrátily z nájezdů na baltské pobřeží, pravicoví důstojníci se pokusili převzít kontrolu nad vládou. Když místní armádní velitelé odmítli vládu podpořit („Reichswehr nestřílí na Reichswehr“), ministři za SPD utekli a přenechali hlavní město pučistům. Vůdcové nově založené KPD vyhlásili neutralitu, čímž demonstrovali svoji pozoruhodnou schopnost chovat se jako pitomci. Dělnická třída ovšem zareagovala téměř se stejnou zuřivostí jako v roce 1918 a během čtyřdenní generální stávky, která paralyzovala zemi odshora dolů, zlikvidovala Kappovu vládu. Vůdce puče, kancléř Kapp, čelil mocné demonstraci proletářské vědy o hodnotě: nemohl najít nikoho, kdo by pro novou vládu natisknul peníze, protože všichni tiskaři byli ve stávce.

Pokus o puč se rychle zhroutil. Až tedy na Bavorsko, kde pučisté byli u moci. Berlínská vláda se vrátila a vyzvala dělníky, aby se uklidnili. Jenže takové vášně nebylo snadné utišit. Zejména v Porúří, když se dělníci doslechli, že poblíž umístěné jednotky *freikorps* podporovaly puč, přehnali se s povstaleckou zuřivostí celým regionem a město po městě odzbrojovali policii a pak i vojenské jednotky, vytvářeli si různá velení a v několika případech porazili v bitvě řadu jednotek *freikorps* vyslaných, aby proti nim bojovaly. Tato Porúrská rudá armáda se zformovala přes noc a čítala kolem 100 000 lidí. Organizovala se regionálně, stejně jako rady, ale na organizace na pracovištích nebyla téměř vůbec napojená. Aby bylo jasno, neměla žádné centrální velení, nýbrž různá

regionální uskupení. Většinou oblastí dominovala USPD a pravé křídlo KPD, ale velice aktivní tu byli také anarchisté a spolu s levicí KPD (z níž se stane KAPD) docela dost tlačili na pilu. Například v Duisburgu sesadili exekutivu SPD a v jakémsi momentu protokomunizace podnikali nájezdy na banky a sklady. Nakonec však většina jednotek rezignovala a předala svoji moc delegátům, kteří souhlasili, že výměnou za ústupky složí zbraně. Část Rudé armády se těchto jednání neúčastnila, ale i tak proběhla. Ty, kdo odmítli složit zbraně, zmasakroval *freikorps*.

Jan Appel tehdy pracoval v Porúří, ale nemám žádné informace o tom, co dělal. KAPD byla založena v dubnu 1920 jako bezprostřední reakce na proradnost KPD tváří v tvář Kappově puči – KPD ještě před sjednocením s nezávislými fakticky vyloučila většinu svých členů a členek a pokračovala dál, jako by se nic nestalo. V Hamburku KAPD vyslala Appela a Fritze do Ruska a právě tehdy se jako černý pasažér ukryl na *Senátorovi Schröderovi* a do Ruska dorazil na 1. máje. Částečně se jedná jen o domněnku, ale líbí se mi představa, jak Appel na lodi přemítá nad dosavadním průběhem revoluce a přemýšlí, co by se dalo udělat. Co se příště bude muset udělat jinak? Vášnivá vůle, odzbrojování jednotek *freikorps* a kradení lodí – to vše už tu bylo. Co ale scházelo? Jak zabránit tomu, aby dělníci svojí vlastní sebeorganizací neodzbrojili sami sebe? Odpovědí pro Appela musela být rada. Co kdyby rudé armády svoji moc svázaly s radami a ne s vyjednávací stranou? Co kdyby se tento příklad mohl rozšířit?

Šanci dostanou o rok později, během březnové akce roku 1921, která propukla ve středním Německu, obzvláště v průmyslových oblastech s centry v Halle a Mansfeldu. V tomto regionu dělníci nebyli odzbrojeni, zejména ne v ultramoderních chemických závodech v Leuně. Oblastí se šířila generální stávka a KAPD i KPD se synchronně rozhodly, že nadešel čas pro povstání. Vyzvaly dělníky, ať se ozbrojí a chopí se moci. Jednalo se o moment heroického avanturismu. V reakci na jejich obecnou výzvu začaly ozbrojené jednotky vypalovat policejní stanice a soudní dvory, vylupovat banky a rozdávat potraviny. Max Holz, tzv. Robin Hood revoluce, odrovnal policejní jednotky vyslané z Berlína potlačit bouřící se dělníky v Mansfeldu. Zde je popis jeho protokomunizační jednotky v akci:

Komando je motorizované a čítá 60 až 200 mužů. V čele průzkumná skupina se strojními puškami nebo lehčími zbraněmi, po ní následují těžce vyzbrojené nákladňáky. Pak v motorovém vozidle „velitel“ s „hotovostí“ v doprovodu svého „ministra financí“. Kryje je další těžce vyzbrojený nákladní automobil. Všechny je zdobí rudé prapory. Od chvíle, kdy dorazí do nějaké lokality, rekvírují proviant, plení poštovní úřady a spořitelny. Vyhlásí generální stávku a zaměstnavatelé musí zaplatit uvalenou „daň“. Řezníci a pekaři dostanou nařízeno, aby své zboží prodávali o 30 až 60 procent levněji. Jakýkoli odpor ihned násilím rozdrtí...

KPD a KAPD sice vydaly všeobecnou výzvu k povstání, ale krom toho neměly nad rychle se vyvíjejícími událostmi téměř žádnou kontrolu. Zprávy se ztrácely po cestě mezi centrem a periferiemi a neschopnost jednotek navazovat vzájemné styky se ukázala být fatální. Kvalifikovaní dělníci ze závodů v Leuně odmítli pozvednout zbraně, které měli, a přejít do ofenzivy, protože došli k závěru, že by je zmasakrovali. Nevěděli totiž o tom, že se poblíž nachází Holzova jednotka. Nakonec byla továrna ostřelována z děl, dělníci odzbrojeni, Holz dopaden a zatčen. Další promarněná příležitost.

Není jasné, zda se jednalo o poslední šanci nebo ne. Zdá se, že v roce 1923 se nefalšovaná předrevoluční situace vrátila. V důsledku událostí v Porúří, kam versailleská mírová smlouva zakazovala Reichswehru vstoupit, francouzská armáda toto životně důležité průmyslové centrum

(zdroj většiny uhlí pro Francii) obsadila. Německá ekonomika se dostala do hyperinflační spirály, začaly se zakládat radikální rady a opět započala cesta k povstání. Ale KPD ztratila kontakt s dělnickými organizacemi a myslela si, že poučením z března byla absence organizovaného a disciplinovaného velení. Komunistická levice už neexistovala a KPD, která ztratila kontakt s náladou třídního boje, iniciovala mechanické povstání, jež neuspělo.

Tou dobou už byl Appel ve vězení. Zatkly jej francouzské úřady, které vyjednávaly o tom, že ho pošlou zpátky do Hamburku, aby stanul před soudem za pirátství. Z životopisu Paula Matticka se dovídáme, že tehdy – bylo mu 19 – připravoval osvobození Appela z věznice, ale úřady souhlasily, že Appela obžalují z méně závažného zločinu, k němuž se byl ochoten přiznat. Appel začal studovat a roku 1925 vyšel z vězení s prvním návrhem výše pojednávaného dokumentu GIK, který si s sebou vzal do Nizozemí. Jedná se tedy o dokument, který je reflexí všech těchto nezdařených povstání: kdyby bývaly existovaly radikální *unionen* s funkčním programem socializace výroby, třeba by byla dělnická třída necouvla před vyhlídkou uchopení moci prostřednictvím rad a propojení ozbrojených jednotek. Moment hyperinflace v roce 1923 po něčem takovém přímo volal, neboť peněžní systém mařil kapitalistickou reprodukci – za takových podmínek by přímá komunistická distribuce a výroba mohla být nesmírně populární, pokud by nevypadala jako přání zemřít.

Appel píše svůj koncept *Základů komunistické výroby a distribuce* ve vězení v Düsseldorfu zhruba ve stejné době, kdy Hitler ve vězení v Mnichově píše *Mein Kampf*. Ovšem závěry, k nimž každý z nich dochází, jsou diametrálně protichůdné. Hitler se vzdává povstalecké cesty k nacistické moci a činí závěr, že zastupitelské parlamentní mechanismy jsou nutným doplňkem. Appel se vzdává parlamentní organizace, protože se rozhodl, že strana musí být pouze koordinátorkou povstání. Z hlediska jejich projektů měli pravdu oba.

A jak do toho všeho zapadá rada? Jaká je role rad? Ihned vidíme dva problémy, které postihly moc rad. Jedním byla centralizující struktura odvolatelných delegátů, u níž v berlínském výkonném výboru docházelo k efektu hrdla lahve a moc rad tak mohla být snadno vykastrována. Nevím jistě, jestli jsou odvolatelní delegáti – a ne laterální vztahy – posledním slovem sebeorganizující se struktury. Ale přinejmenším pro jakoukoli analýzu prováděnou ve dvacátém prvním století je podstatnější problém dělby práce a začlenění nezaměstnaných. Když Appel vystoupil před Kominternou, tvrdil, že jedině regionálně organizovaná forma rady může integrovat velké masy nezaměstnaných proletářů, s nimiž se nové dělnické hnutí muselo potýkat. A právě v tom je paradox: největší podporu měl komunismus rad a komunistická levice mezi nezaměstnanými nebo ještě v průmyslových odvětvích s poměrně nepropracovanou dělbou práce: důlní a těžký průmysl. V těchto oblastech měli dělníci sklon formovat ozbrojené jednotky – rudé armády – a ne rady, zatímco dělníci organizovaní ve strojírenství a dalších sektorech zakládali rady a měli sklon být opatrnější. Poučné je promarnění možného spojení 12 000 dělníků z ultramoderní chemičky v Leuně s 2000 ultralevicových markérů z batalionu Maxe Holze. Jaká forma by je všechny mohla spojit dohromady? Rada? Strana? A jaký druh rady, jaký druh strany?

GIK měla odpověď – prostě rada. Stačila samotná rada připravená skupinami *unionen*. Ale není jasné, jestli Jan Appel tuto pozici někdy plně přijal za svoji. Po nacistické okupaci, během níž se Appel spolu s dalšími radovci podílel na činnosti odboje, jeho kolegové z GIK poznamenali, že Appel měl příliš silné sklony k intervencionismu a chtěl pokračovat ve spolupráci s odbojovými skupinami ještě dlouho poté, co se ostatní radovci rozhodli, že je čas odboj opustit. Když se v 60. a 70. letech 20. století obnovuje zájem o dějiny komunismu rad, Appel se v roce 1976 připojí k členům Mezinárodního komunistického proudu (ICC – skupina levých komunistů) na jeho

zakládající schůzi. Pozice ICC je opakem pozice GIK a dějiny holandsko-německé komunistické levice, které produkují perem Philippa Bourrineta, interpretují radovectví jako jakýsi kryptoanarchismus, který neuspěl, protože si neuvědomuje, jak zásadní úloha náleží straně. Ale kdo ví, co si Appel o tom všem skutečně myslel? Já tedy ne. Používám jej jako soubor koordinát, jako způsob jak promýšlet dějiny, ale uvědomuji si, že skutečný Appel se tomu všemu vymyká a protíná všechny kategorie – strana, rada, *unionen*, rudá armáda – s jejichž pomocí se můžeme pokoušet o porozumění jeho době.

---

[1] Bourrinet, jenž je úzce spjat s perspektivou Amadea Bordigy, trvá na rozdílu mezi *rätekommunismus* a *linkskommunismus*, přičemž poukazuje na to, že se uvnitř holandsko-německé levice odehrávala živá debata o úloze strany. Radovectví je podle jeho definice komunismem rad, podle něž nemá strana žádnou úlohu. Všechny termíny objasňuje následovně: levý komunismus spočívá v odmítání odborů a parlamentních stran, zahrnuje *unionen*, stranu a radu. Komunismus rad zahrnuje všechny tři, ale úlohu strany potlačuje. Radovectví odmítá stranu, ale ne *unionen* a radu. Bordiga odmítá radu a *unionen* ve prospěch strany. Aniž bych přejímal Bourrinetovu tendenční argumentaci, shledávám toto používání termínů jako nápomocné.

Realita popírání a popírání reality (Antithesi)

Posted by [Přátelé komunizace](#) on 31.1.2022 ·

Tento text jsme sepsali a vydali v řečtině v září 2021. Zamýšleli jsme jej jako polemický vstup do debaty kolem otázek spojených s virem SARS-CoV-2, opatřeními a nástroji proti němu a autoritářstvím řecké vlády. Motivovalo nás především naše překvapení (a zármutek), že mnozí z našich soudruhů a soudružek a přátel z radikální scény přijali za svůj popíračský postoj k pandemii a docela dost jich pomalu ale jistě sklouzlo ke konspiračním úvahám a šokujícím absurditám. Tímto textem jsme se tedy nesnažili pouze kritizovat a pranýřovat takovéto absurdity, ale rovněž pochopit různé důvody skrývající se za touto regresí. A tak byt' se v textu snažíme zodpovědět otázku, co nám pandemie Covidu (a její management) říká o současném kapitalismu a státu, rovněž si klademe složitou otázku, co nám říká o subjektech naší doby a materiálních podmínkách pro kolektivní myšlení a boj.

Protože jsme jej psali pro řecké publikum, jisté pasáže, které se vztahovaly přímo k tématům relevantním pouze v Řecku, jsme z překladu odstranili. Zároveň bylo zřejmé, že řada postřehů, s nimiž text přichází, je snadno aplikovatelná i na jiné země. Například co se týče přijetí popíračství ze strany radikálů a radikálek, zdá se, že některé případy ve Francii – a dokonce snad i v Itálii – sledují stejné trajektorie. Vzhledem k těmto podobnostem se zdálo, že stojí za to text přeložit a děkujeme našim soudruhům a soudružkám z Francie, Španělska, Německa, Švýcarska a Itálie za vyjádřený zájem. Podobnosti, které lze mezi různými zeměmi najít, mimo jiné naznačují, že přistoupit k aktuální situaci tak, že se budeme dívat na specifický historický vývoj v Řecku (jako třeba důsledky dlouhodobé austeritě a porážky sociálních hnutí, která proti ní povstala), je sice z mnoha důvodů důležité, ale může to být zavádějící, pokud by nás to vedlo k upřednostňování jakési specificky řecké situace. Kombinované účinky (existenciální a materiální) bezpříkladného šíření nakažlivého viru, a to téměř ve stejnou chvíli na celém světě, strachu a nejistoty, kterou to vyvolalo, ale také různých způsobů, jimiž se stát a kapitál rozhodly reagovat, nám dovolují vztáhnout naše postřehy i za hranice Řecka.

A jelikož překládat v podstatě znamená interpretovat (a občas i přepisovat), trochu jsme pozměnili strukturu, aby byl text plynulejší. Ovšem, přestože text vyšel bezmála před dvěma měsíci, rozhodli jsme se, že jej nebudeme příliš doplňovat a aktualizovat, až tedy na nějaké komentáře ukazující, že se některé z našich děsivých předpovědí naneštěstí staly realitou. Rovněž jsme připojili některé dovysvětlující věty či odstavce, aby byl text srozumitelnější pro neřecké publikum.

„Nesklouznul jsem k tomu, abych se stal komplicem těch, kdo tváří v tvář příšerným kolektivním událostem mluvili o individuálních záležitostech.“

Adorno, Minima Moralia

Příchod viru SARS-CoV-2 neznamenal prostě jen to, že se na několik měsíců zastavila globální ekonomika, čímž se odhalila panika správců tohoto světa. A neznamenal ani jen soubor rozporuplných protiopatření, která se občas zaváděla a občas ignorovala, a to se stejným zápalem. Podobně jako každá velká krize i pandemie mimo jiné zviditelnila síly a tendence, které působily již v předchozím období – otevřeně či v pozadí – a to jak v rámci kapitalistických výrobních a

reprodukčních vztahů, tak i v užších sférách společenského života, jako jsou třeba prostory radikální politiky. Na příkladu Řecka vidíme, že krize vyvolaná koronavirem odhalila rozhodnutí státu působit jako třídící a nikoli integrační mechanismus a žalostný stav veřejného zdravotnictví po letech škrťů a austerit. Rovněž vynesla na povrch mutace, k nimž po desetiletí porážek a ústupu došlo v krajně levicových/radikálních scénách. Jak jsme zjistili, během období austerit nedošlo jen k podrytí mezd, důchodů a dávek, ale samotného pojmu *kolektiv*. Důsledky tohoto vývoje se dnes jasně ukazují: tváří v tvář krajně pravicové vládě, která upevňuje své autoritářské vládnutí prostřednictvím nevratného ničení přírody,[1] týrání a vraždění imigrantů[2] a katastrofálního managementu koronaviru,[3] části radikálního hnutí uviděly v popírání pandemie pole pro svoji činnost a odpor.

Vzácná skutečnost, že bezprecedentní procento obyvatel světa muselo *ve stejnou chvíli* čelit probíhající krizi, nikterak nerozšířilo omezený obzor mnoha radikálů a radikálek. A tak v situaci, kdy vlády po celém světě dělaly, co mohly, aby udržely ekonomiku v chodu a odvedly pozornost od zjevného kolapsu veřejného zdravotnictví po desetiletích „racionalizace“ (tj. fiskálního příškrzení) tím, že prosazovaly „individuální zodpovědnost“, řada radikálek a radikálů zareagovala zpochybňováním samotného pojmu *veřejné zdraví*. [4] V situaci, kdy byl management pandemie vyloženým zločinem a vedl ke stovkám zbytečných úmrtí, mnozí radikálové a radikálky raději zpochybňovali samotnou existenci pandemie. Tváří v tvář přetrvávající hrůze, kdy lidé *bojují o každé nadechnutí*, řada radikálek a radikálů nadále popírá nebezpečí pojící se s virem.

Nakažlivé nemoci se od ostatních nemocí velmi podstatně liší: z definice jsou *společenské*. Předpokládají totiž kontakt, koexistenci a *společensví*, byť odcizené. Pandemie SARS-CoV-2 nám však ukázala, že se nacházíme v dějinném období, kdy jsou společenské vztahy vnímány jako *tíživá prázdnota* mezi pevně danými, uzavřenými a nedotknutelnými *jedinci*. Individualitami, které určují samy sebe, nelze o nich vyjednávat a nejsou *nakažlivé*. V tomto bodě je celkem jedno, zda se tato ošemetná situace interpretuje jako známka toho, že převládl narcisistický charakter nebo (neo)liberální fikce, která si plete společenský charakter kapitalistických vztahů se subjekty, jež je reprodukuje.

Cílem radikální kritiky je odhalit skutečnou *prázdnotu*, kterou je v tomto případě přesně tato *individualita*. Radikální kritika vnímá společenské vztahy jako *vztahy*, tedy jako pojítka mezi lidmi, a to bez ohledu na fakt, že se neprodukují a nereprodukují svobodně a vědomě. Kvůli tomu totiž nepřestávají být vztahy. Ani tím nezískává na věrohodnosti představa, že jádrem společenské reality je jedinec.

Nikdo nemá s nakažlivou nemocí osobní vztah. Z toho tedy plyne, že se k ní nikdo nemůže vztahovat na bázi čistě osobních rozhodnutí. A právě to nám dovoluje hovořit o *popíračích*, což je termín, který používáme k označení těch, kdo popírají existenci pandemie či nebezpečí s ní spojené, ale také těch, kdo odmítají uznat společenský charakter naší existence uvnitř kapitalistické společnosti. Jak si ukážeme, tyto dvě formy popírání jsou nejčastěji vzájemně propojené.

Nikoli náhodou jsou tyto formy popírání všudypřítomné a určují základní rámeček, v němž se pohybují všechny současné protesty, a to nehledě na způsob politického překladu aktuální krize. Popírání se však nikdy nevyjadřuje takto otevřeně. Většina popíračů naopak předstírá, že se jejich kritika týká *managementu* pandemie. Samozřejmě, že tento management byl (a stále je) katastrofální, ale setrvat v tomto rámci znamená sejít na scesti. Kritizovat management pandemie *prostřednictvím* popření její existence nebo rizik, která s sebou nese, je totiž *samo o sobě*

katastrofálním přístupem, ne-li něčím horším, jak je patrné z bezproblémového (a občas neuvědomovaného) přebírání reakčních protofašistických konspiračních teorií. A snad ještě důležitější je, že se v tom zračí a hlásá se tak do světa silně pokřivené chápání kapitálu, státu a pojmu kolektivní existence. Že se v rámci levicových a radikálních scén něco takového často vyskytuje, není samo o sobě ničím novým. Ale je to možná poprvé, co v jejich řadách tyto deformace vyvolaly takovéto existenční fraktury.

Ze všech těchto důvodů a ještě než přistoupíme k analýze hlubších vysvětlení popíračství, měli bychom se blíže podívat na to, jak přesně vypadal (a nevypadal) tento management, a to zejména s přihlédnutím k nové fázi zvládnutí SARS-CoV-2 prostřednictvím očkování.

(Ne)zvládnutí pandemie

Řecká vláda se uprostřed letní turistické sezóny roku 2021 a poté, co v podstatě upustila od mnohých opatření na zkrocení pandemie (trasování, rozestupy, karanténa), která v předchozím období prosazovala s bezpříkladnou represivní vervou,[\[5\]](#) rozhodla následovat příkladu mnoha jiných vlád a přesunula svoji pozornost na vakcíny. To znamenalo vydat celou řadu nových nařízení, jež se měla postupně zavádět od začátku září.

Nejvýznamnějším z nich bylo zavedení povinného očkování pro zdravotníky ve veřejném i soukromém sektoru a dočasný zákaz výkonu povolání (bez platu a pojistného) pro neočkované. V jiných sektorech (např. pohostinství, turistický ruch, školství, kultura a vysoké školství) musí neočkovaní jednou nebo dvakrát týdně předložit negativní výsledek testu a náklady na testování byly přesunuty na tyto osoby (takže už je nedotuje stát, jak tomu bylo až do těchto nových nařízení). Negativní test je teď rovněž povinný při dálkovém cestování veřejnou dopravou a ke vstupu na veřejná místa, ovšem s výjimkou restaurací, kulturních akcí a sportovišť, kam smí pouze očkovaní a ti, kdo prodělali covidovou infekci. Neočkovaní žáci a žačky se týdně musí prokázat dvěma samotesty, které jsou pro ně bezplatné. Zároveň vláda dovolila zaměstnavatelům požadovat od zaměstnanců doklad o očkování (nebo negativním testu) a když se jím neprokáží, musí jim udělit pokutu, která se liší podle velikosti podniku a druhu podnikání. Takto se důležitá část vynucování opatření *přenesla na* soukromý sektor, což naznačuje nepřímý ústup státu od tzv. „očkovací kampaně“.[\[6\]](#)

Oficiální státní propaganda, která měla tato nová opatření ospravedlnit, byla jako obvykle zavádějící. Protože kladla důraz na nepopíratelně významný letní pokles počtu lidí, kteří se nechali naočkovat,[\[7\]](#) aniž by přiznala jakoukoli odpovědnost za to, jak směšně očkování řídila, bylo zřejmé, že vláda bude chtít připsat významný nárůst nových případů (i následný nárůst hospitalizací a úmrtí) výlučně neočkovaným (zmatečná kategorie, která málokdy odděluje ty, kdo očkování vědomě odmítají, od těch, pro něž není vhodné). Takto totiž mohla odpoutat pozornost od svého trestuhodně hloupého rozhodnutí účinně upustit během turistické sezóny od všech ostatních protiopatření.[\[8\]](#) A nikdo nepochyboval, že tatáž „strategie“ bude charakterizovat management pandemie i *po* turistické sezóně.

Když se rozhodla vsadit vše na nezodpovědnou představu, že očkování *všechno vyřeší* a bude možné zrušit všechny restriktce, což odporuje všem spolehlivým vědeckým důkazům, vedla vládu snaha vyhnout se za každou cenu dalšímu plošnému lockdownu. Vzhledem k vyšší nakažlivosti mutace Delta a také skutečnosti, že očkování významně chrání před vážným průběhem nemoci a smrtí, ale *nezabrání* přenosu viru, je více než jisté, že blížící se zima bude zničující.[\[9\]](#) Kombinace

nové mutace, velkého procenta neočkovaných (Řecko má nejméně očkovaných z celé Eurozóny) a dalšího oslabování (mimo jiné i odstraněním neočkovaných zdravotníků) zdravotnictví, které už poslední rok a půl trpí *přepřacováním*, nevyhnutelně vede k děsivým prognózám. Zdá-li se, že vláda uvěřila, že se kritice za tuto předvídatelnou katastrofu může vyhnout přenesením veškeré odpovědnosti na neočkované, je z toho znovu patrné, že hlavní starostí této bandy je PR a kontrola škod, ale žádnou smysluplnou či dlouhodobou strategii nemá.

V reakci na nová nařízení státu a neustále rozporný management pandemie povstalo hnutí popíračů s ještě větší silou než v předchozím období. Za své východisko sice toto hnutí používá povinné očkování zdravotníků, ale ani zdaleka není homogenní. I ono sahá od krajní pravice po pravoslavné kněze a od levičáků/anarchistů až po samotné zdravotníky. Tyto rozdílné politické názory nespojuje, jak někteří rádi předstírají, jejich společné odmítnutí autoritářské politiky vlády. Spíše jde o popírání pandemie a/nebo různých nebezpečí, která virus zapříčiňuje, o vzývání svobody jednotlivce proti stávajícím či možným opatřením a o výklad pandemie jakožto *záminky* pro elity (zaměnitelně identifikované jako lobby velkých farmaceutických firem, Big Tech, politici coby jejich „cyničtí a mravně zkažení obchodní zástupci“, [10] nový světový řád „globalismu“) k nastolení moderní dystopie. Za těmito tendencemi se podle nás skrývá hluboce mylné pojetí jak kapitalistického vztahu, tak úlohy státu v něm.

Rozporná reprodukce

Abychom plně porozuměli hlubším příčinám pandemického managementu, z jisté perspektivy se jeví jako nezbytné zdůraznit, že stát je politickou formou kapitalistických společenských vztahů. Vzhledem k tomu, že tyto vztahy jsou ze své definice rozporné, projevují se tyto rozpory také na rovině státní politiky. Například v kontextu bezprecedentní pandemie se potřeba reprodukovat zdravou a produktivní pracovní sílu může dostat do konfliktu s potřebou nepřetržitého pokračování kapitalistického vykořisťování. Jinak řečeno, potřeba materiální reprodukce všech prvků kapitalistického vztahu se může dostat do rozporu s potřebou růstu hodnototvorby a ziskovosti. Na této bázi se bezprostřední a krátkodobá ziskovost kapitalistických podniků (dokonce i těch dominantních) může dostat do konfliktu s dlouhodobou údržbou vztahu, na němž tyto podniky stojí. Tento rozpor se rychle odhalil v podobě konfliktu ohledně státní politiky a v kontradiktorní povaze realizovaných politik.

Stát odpovídá za implementaci řady politik, jež mají napomáhat kapitalistické akumulaci jako třeba zvyšování produktivity práce, adaptace pracovní síly na potřeby kapitálu, vylepšování dělby práce a snižování nákladů na reprodukci pracovní síly. Stará se ale také o svoji vlastní legitimitu a o legitimitu vykořisťovatelských společenských vztahů, jimž skýtá oporu. Během pandemie se koexistence těchto tendencí stala přímo výbušnou. Nakonec převládly ty politiky, které nepředstavovaly nic jiného než dočasné vybalancování těchto rozporů, ale nikdy je nedokázaly překonat.

Momentálně není pochyb, že se všechny vlády chtějí za každou cenu vyhnout novým plošným restriktivním opatřením, která by ještě více poškodila již tak ochablou ekonomickou aktivitu. Tato tendence byla zjevná již během druhého řeckého lockdownu, vyhlášeného v listopadu 2020, jenž nebyl tolik restriktivní jako ten první a snažil se co nejméně poškodit pracovní proces a akumulaci, zejména pak v sektorech považovaných za páteř řecké ekonomiky (jako třeba turistický ruch). Jeho terčem místo toho byly nepřímé produktivní aktivity obyvatelstva, a proto se druhý lockdown téměř výlučně zaměřoval na volnočasové činnosti a rovněž potlačoval jakékoli kolektivní mobilizace.

Organizační podobu (nemedicínské) stránky pandemického managementu od prvopočátku určoval nevyhnutelný rozpor mezi potřebou sociální *izolace* a *koncentrace* pracovních sil, aby mohla pokračovat ekonomická produkce a distribuce.[11] Dnes již je celkem zřejmé, že počáteční podezřívavost a lhostejnost západních států vůči varováním před novým nakažlivým virem lze vysvětlit dramatickými predikcemi globálního poklesu HDP, zablokování dodavatelských řetězců, přerušení obchodu a všech dalších problémů doprovázejících zastavení práce a výroby hodnoty. Podobným přístupem si můžeme vysvětlit také výsledné přijímání rozporuplných polovičatých opatření, jejichž potenciální účinnost byla od samého začátku okleštěná. Jasným důkazem bylo, že většina pracovišť nadále fungovala v podstatě bez kontrol a panovala (pseudovědecky ospravedlňovaná)[12] lhostejnost k hromadné dopravě coby zjevnému clusteru nákazy, zatímco veřejná prostranství silně hlídala policie.

Špatné však je i to, že tento poměrně jasný rozpor mezi různými aspekty kapitalistického vztahu a státu byl zjevně nad konceptuální síly některých radikálů a vedl k odstředivým interpretacím, které odmítají jak (polovičatá) vládní opatření, *tak i* pandemii jako takovou. Fakt, že vlády využívají pandemii jako záminku k zesílení svého autoritářského panství nad společností, z jejich pohledu svědčí o tom, že žádná pandemie neexistuje.[13] Anebo pokud skutečně existuje, je nebezpečná jen pro malé a beztak již zranitelné procento populace. Nejčastěji se tato kategorie obyvatelstva důsledně (a mylně) definuje věkem.[14] S takovým přístupem pochopitelně nemohli najít jiný důvod pro zavádění jakýchkoli plošných opatření než autoritářství. Vysoká přenositelnost, rizika a významná smrtnost nového viru se tak konceptuálně transformovaly v prostý a zvládnutelný problém, jenž by bylo možné snadno vyřešit, kdyby byli „chráněni“, tj. odstraněni z našeho zorného pole, (bez tak již strukturálně přehlížení) zranitelní senioři. Jakékoli jiné opatření, tvrdí popírači, má jediný cíl, a to rozšířit státní kontrolu a disciplínu.

Zásadní úlohu při vzniku takovýchto narativů sehrála v prvních dnech pandemie směs absence věrohodných dat, neochoty uvěřit, že může dojít k takové dystopii a varování ze strany již *beztak delegitimizovaných* organizací a institucí. Ještě zásadnější se však ukázalo to, že je přijali lidé, kteří si nárokují vědeckou „autoritu“. Abychom uvedli jasný příklad, již v březnu 2020, tedy v době, kdy většina lidí ještě ani nezaznamenala existenci viru SARS-Cov-2 a blížící se hrozbu, John Ioannidis publikoval článek, který varoval před přehnanými, neefektivními a potenciálně katastrofálními opatřeními proti pandemii.[15] Ústředním argumentem byla zdánlivá samozřejmost: nemáme dostatek důkazů, které by ospravedlnily drastická opatření jako lockdowny, roušky a společenský odstup. Poněkud nepochopitelně však tento nedostatek důkazů Ioannidisovi nebránil tvrdit, že není třeba přijímat žádná *významná opatření*. Ioannidisova tvrzení sice nesla zdání vědecky solidní argumentace, ale ve skutečnosti představovala specifické (a politicky rozpoznatelné) odmítnutí stávajících protokolů pandemického managementu. Vzhledem ke zjištění, že k mutaci chřipkových virů dochází zhruba každých deset let, stávající protokoly veřejného zdravotnictví v USA (a také v dalších zemích) jsou založené na přístupu, že je lepší přijmout drastická opatření v prvních dnech epidemie než dovolit virům, aby se rozšířily – často exponenciálně – do takové míry, že je již nebude možné zvládnout.[16]

K dešifrování účinků implementace tohoto protokolu na ekonomiku stačí pramalá intuice. A právě z toho důvodu nepředstavují námitky, jako je ta Ioannidisova, pouhý technický či vědecký nesouhlas se stávajícími protokoly. Neochota zavádět podobná opatření je naopak průvodním jevem námi identifikovaného stěžejního rozporu, tj. konfliktu mezi ekonomickou aktivitou a bezprostřední

ziskovostí (postiženou lockdownem) a rozšířenou reprodukcí klíčových prvků kapitalistických vztahů. Ioannidis a jemu podobní si v tomto konfliktu zvolili konkrétní stranu.

Navzdory postupnému poznání, že k zastavení dalšího šíření viru a jeho katastrofálních dopadů na *celek* kapitalistické ekonomiky bylo zapotřebí přerušit ekonomické aktivity, argumenty podobné tomu Ioannidisovu od té doby definují ústřední rámec popíračství: setrvalé (a faktickým datům odporující) vyobrazování SARS-Cov-2 jako pouhé chřipčky; konspirační zpochybňování jeho smrtnosti; selektivní, dezinterpretované či přímo zfalšované používání statistických údajů s cílem bagatelizovat možná rizika;[\[17\]](#) prosazování představy, že v ohrožení jsou jen senioři s oslabeným imunitním systémem. Všechny tyto argumenty, které od té doby *ad infinitum* opakují popírači a popíračky na celém světě, můžeme nalézt v Ioannidisově článku z března 2020.[\[18\]](#)

V řecké krajině tyto postoje ještě více posílily zvláštní okolnosti první vlny pandemie. Tehdy téměř panické a rychlé zavedení přísných vládních opatření, skutečnost, že k propuknutí nákazy došlo mimo turistickou sezónu, kdy bylo mezinárodní cestování omezené, a dobrovolná opatrnost obyvatelstva způsobená všeobecnými obavami, že veřejné zdravotnictví je již zdecimované desetiletím austeritního procesu, znamenaly, že Řecko prvními měsíci proplulo s poměrně nízkým počtem nakažených, hospitalizací a úmrtí (například ve srovnání s Itálií). Tento (dočasný) úspěch od té doby metamorfoval ve zvláštní optický klam plodící falešný dojem, že rizika spojená s virem jsou přehnaná, a příživující argumenty popíračů, kteří nicméně nadále trvají na tom, že odmítají jen vládní management.

Každopádně nízká počáteční čísla nakonec vedla k uvolnění opatření, jemuž nahrávala touha vlády znovu otevřít řeckou ekonomiku během turistické sezóny 2020, což vedlo rovnou k druhé vlně koncem října 2020. Tou dobou již bylo jasné, že tento nonšalantní přístup byl nejen chybný, ale přímo katastrofální, avšak bylo již příliš pozdě. A to nejen pro tisíce lidí, kteří onemocněli a stovky lidí, kteří zemřeli na virus, jenž byl prezentován jako pouhá chřipka, ale také pro všechny popírače, kteří nadále situaci interpretovali na základě první vlny, protože své ideologické směrovky měli pevně nastavené a svůj přístup k dalšímu vývoji filtrovali přes situaci, která již neexistovala.

Rozdílné reality pandemického managementu

Populární fantasmagorie, že hlasy podobné tomu Ioannidisovu nebo Deklaraci z Great Barringtonu[\[19\]](#) jsou „umlčovány“ nebo přehlíženy, předpokládá šokující míru popření, neboť tyto postoje zjevně určovaly rámec činnosti takových hlav států, jako je Trump, Bolsonaro a Johnson. Ale jde o to, že jen do jisté chvíle. Soustavná bagatelizace nutnosti proticovidových opatření a reality i nebezpečnosti SARS-CoV-2 se nakonec dostaly do přímého konfliktu s nesmírným nárůstem případů a následných hospitalizací i úmrtí, což přimělo také tyto vlády přijmout nějakou podobu lockdownu a společenského odstupu a to vedlo k zablokování mezinárodních dodavatelských řetězců.

Důvody jsou docela jednoduché: prosazování bezprostřední ziskovosti a širší obrana kapitalistického vztahu nikdy nebyly totožným cílem. Ve vyvažování těchto dvou cílů se mimo jiné zračí stupeň a intenzita sociálních bojů a otázky legitimacy. Nikdy ale není ve hře absolutní a vědomé opuštění možnosti širší reprodukce kapitalistického vztahu, které by uspokojilo nějakou část soukromého kapitálu, ani ještě horší abstraktní cíl disciplinace.

Obdobně pomýlený je zároveň i obrácený přístup, který prosazuje řada levicových frakcí. Stát není neutrální mechanismus, jenž je za správných podmínek nebo s jinou vládou možné dát do služeb

pracujících. Radikální kritika neoslavuje stát, který si dělá vrásky s celkovou reprodukcí kapitalistického vztahu, ani si nenamlouvá, že by posílení státního mechanismu mohlo představovat vítězství „lidu“, což je sám o sobě zkratkový pojem. Když stát klade překážky akumulaci soukromého kapitálu, nedělá to, aby bránil proletariát před barbarským vykořisťováním. Činí tak z toho důvodu, že jeho role rovněž spočívá v zajištění dlouhodobého přežití kapitalistického vztahu, které se často dostává do střetu s krátkodobými plány (jednotlivých) soukromých kapitálů, ať již je jejich podíl na vyráběném přebytku jakýkoli. Stát zasahuje, aby buď uvolnil sociální napětí, nebo při jeho absenci, aby vyřešil řevnivost mezi kapitalisty, kterou nejsou s to rozřešit sami a která by mohla skončit ohrožením relativní rovnováhy mezi soukromou akumulací kapitálu a širší reprodukcí. Avšak neruší tento vztah.

Jenže ani zákonitosti, jimiž se řídí fungování soukromého kapitálu (ustavičné zvyšování ziskovosti za každou cenu), ani obtížná rovnováha, k jejímuž udržování slouží státní mediace, nejsou připravené ani vhodné k řešení závažných krizí. Soukromý kapitál, kterému se nedaří získat výhodu (navzdory obecné pomoci ze strany právního a politického rámce státu), bude obětován na oltáři konkurenceschopnosti a máme mnoho příkladů, kdy stát neuspěl při udržování nutné rovnováhy, čímž se připravil o půdu pod nohama a změnil se ve zhroucený stát. Tak či tak, snaha udržet ekonomiku otevřenou a upřednostnit tedy *jednu* stranu kapitalistického vztahu nakonec narazila na své meze a ochrana jeho širší reprodukce se stala nezbytně nutnou.

Vzhledem k tomuto vývoji by se dalo očekávat, že ti, kdo trvali na tom, aby se ke koronaviru přistupovalo jako k prosté chřipce, která představuje hrozbu jen pro seniory, se znovu zamyslí a přehodnotí své postoje. Vždyť kdyby nic jiného, tak jejich přístup podryla prostá skutečnost, že manažeři světové ekonomiky byli nuceni (jakkoli neochotně a opožděně) na měsíce zablokovat ekonomickou aktivitu a narušit mechanismy výroby, distribuce a ziskovosti a dokonce odsouhlasit (do té chvíle *nemyslitelné*) navýšení státního dluhu, protože se jednalo o nezbytnou zbraň proti důsledkům ekonomického chaosu, jemuž není rovno. Ekonomická ortodoxie letěla do koše, aby bylo možné poskytnout finanční podporu lidem, kteří se ocitli bez práce nebo na nucené dovolené, ale také aby se mohlo významně investovat (z veřejných zdrojů) do vývoje vakcín, a to vše v době, kdy se i ty nejdynamičtější ekonomiky (jako třeba USA nebo Německo) potýkaly s dlouhodobou stagnací a nízkým růstem. Stěžejní otázku, proč by bylo k posílení autoritářství nutné takto dramaticky zavírat světovou ekonomiku, popírači a popíračky vůbec neřeší.

Místo toho u nich vidíme pozoruhodné lpění na původních postojích, které lze vysvětlit jedině jako další z projevů zmatku, jenž panuje ohledně fungování kapitalistické ekonomiky a státu a který se tentokrát sloučil s téměř bezvýhradným přijetím individualismu. Namísto reflexe začali produkovat celou řadu doplňkových teorií, které sahají od krajně pravicových/antisemitských konspiračních teorií o 5G a Billu Gatesovi až po levicové či anarchistické narativy o farmaceutické lobby, Big Tech, nových totalitarismech, „hygienickém apartheidu“ a zásadní snaze „disciplinovat“ proletariát. [20] Navzdory obsahovým a důrazovým odlišnostem mají všechny stejné východisko: tvrzení, že virus je jen záminka, a proto sám o sobě nepředstavuje skutečnou hrozbu. Jejich odlišnosti spočívají v rozumování o tom, k čemu má tato „záminka“ vlastně sloužit.

Vznik pandemie SARS-CoV-2 nebyl exogenním šokem pro jinak stabilní normalitu. Jednalo se *jednak* o logický důsledek kapitalistické ekonomiky a různých způsobů, kterými se „kapitalistická výroba na fundamentálnější rovině vztahuje k ne-lidskému světu – stručně řečeno, ‘přírodnímu světu’, včetně jeho mikrobiologického substrátu, nelze porozumět, pokud nepřihlížíme k tomu, jak společnost organizuje výrobu“ [21] a *jednak* o událost, k níž došlo v dějinném období, v němž jsme

se již potýkali s táhlou ekonomickou krizí, kterou v případech, jako je Řecko, zhoršují zničující dopady deset let trvajících austeritního procesu.

Obzvláště v zemích typu Řecka byly tyto dopady mnohvrstevnaté. Na jedné straně bychom neměli zapomínat, že se tvrdá austerita, kterou nedokázala porazit žádná proletářská revolta, ideologicky ospravedlňovala *obecným zájmem*. Konečná porážka sociálních hnutí, která se ji pokoušela zastavit, znamenala, že jednostranná třídní politika tohoto „obecného zájmu“ nevedla k zesílení proletářských bojů proti kapitálu a státu. Rozhodující úlohu sehrála nemožnost udržet komunitu boje proti úsporným opatřením i po faktické porážce mobilizací proti memorandům v zimě 2012. Naopak jsme byli svědky konsolidace ústupu k (již existujícím a společensky přefiltrovaným) maloburžoazním formám limitovaného fyzického sdružování a socializace (rodina, kroužky přátel, místní kavárny), kde se – na rozdíl od předešlé exploze kolektivních zkušeností – snaže udržuje nějaká forma *horizontální sociální kontroly*, a kde téměř nevyhnutelně dochází k agresivnímu rozvoji segregované leč glorifikované individuální identity.

Společenské pozadí pandemie

V tomto kontextu nahromaděné porážky a ztráta perspektivy významně podryly představu *kolektivu*, a to jako společenské reality i jako nezbytné podmínky odporu vůči kapitalistické mašinérii. Samozřejmě, že tím neříkáme, že před krizí pojem kolektivní existence a mobilizace často neznamenal a nebyl zakoušen jako podpora politických stran/organizací (u mimoparlamentní a parlamentní levice) nebo vágního, čas od času se vracejícího leč ustavičně prchavého pojmu „povstalci“ (u anarchistické/antiautoritářské scény). Byť ústup sociálních hnutí posloužil k posílení těchto separací, je třeba podotknout, že všeobecný pocit, že vše *skončilo*, jenž následoval po porážkách, tato dělítka rozdrobil ještě více. Jestliže levicovému hnutí to začalo být sžíravě zřejmé ve chvíli, kdy byla roku 2015 zvolena Syriza, což vedlo k nekonečné řadě rozkolů a dělení souvisejících s tím, jak měl kdo blízko k novému státnímu aparátu, významné části anarchistické scény si z tohoto vývoje udělaly zbraň, která jim potvrzovala správnost protispolečenské izolace a víry, že ve skutečnosti žádný kolektivní *zájem* neexistuje, jen bouřící se jedinci, kteří působí v malých organizačních formách nebo prostřednictvím neformálních sítí přátel.

Po velké krizi a zásadní porážce kolektivních požadavků jsou podobné ústupy v jistém smyslu historicky nevyhnutelné. Ale jejich negativní účinky lze poněkud zmírnit, pokud zaprvé existuje povědomí o jejich základních příčinách a podmíněnosti a zadruhé, pokud existuje vědomá snaha postavit se zakořenění této marginalizace jakožto jediné pozice, z níž je možné přemýšlet o společnosti. Každopádně odpor vůči tendenci prosazovat narušený a izolovaný postoj může verifikovat (nebo vyvrátit) pouze příští cyklus bojů. V tomto kontextu může období pandemie nabídnout jediné negativní znamení. U velké části antagonistického hnutí postupné opouštění kolektivní vize ustoupilo buď holé konsolidaci a obraně (individuální) autonomie a sebeurčení, nebo segregovanému aktivismu politické sekty. V tomto prostředí se *společenské* začalo nazírat jako zasahování zvnějšku či ještě hůře jako ideologický výmysl, který jde ruku v ruce se státním autoritářstvím. Jak svým zaměřením a intervencemi dává hojně najevo, velká část antagonistického hnutí neuznává, že by veřejné zdraví bylo skutečným tématem, pokud tedy vůbec připouští, že sám pojem „veřejné zdraví“ má nějaký smysl. Místo toho vidí jen „biopolitické“ disciplinární snahy a tudíž i státem a farmaceutickými firmami sponzorované přehánění, které má z problému, jenž se týká pouze malé kategorie seniorů a zranitelných udělat zkušební pole pro dlouhodobé změny na celospolečenské rovině.

Jenže tím, že z lidí, kteří berou pandemii vážně, dělají ochotné (či oklamané) pomahače plíživého státního autoritářství,[22] popírači a popíračky v podstatě vytvářejí státu prostor, aby se mohl prezentovat jako zodpovědný a racionální exponent „obecného zájmu“ stojící proti iracionálnímu individualismu. Prosazování neomezené svobody jedince *coby kontrapunktu* ke kolektivnímu neduhu, jako je třeba pandemie, posiluje rámec války všech proti všem, takže se stát může tvářit jako racionálnější mediace, a to v době sílící nespokojenosti a vzteku vyvolávaného skandálními selháními státního aparátu a jeho pandemického managementu. Namísto sociálního hnutí, které by bojovalo stejně tak *proti* pandemickému managementu, jehož cílem je minimalizovat narušení ekonomické produkce, jako *za* všeobecný a bezpodmínečný přístup k existujícím možnostem ochrany (od vakcín až po placenou nemocenskou) a *za* lepší zdravotnictví, se nám tu rozvíjejí tendence, které ve jménu „svobody“ a sebeurčení požadují právo předstírat, že SARS-CoV-2 neexistuje.

Souhrn individualit

Za užíváním pojmů jako „sebeurčení těla“ a „obrana jedincova práva volby“[23] spatřujeme zoufalou antropologii oslabeného jedince, jenž je ustavičně vydán na milost a nemilost objektivním silám a ve finále si ani nedokáže představit jinou kolektivní existenci než klamný obraz souhrnu individualit.[24] Svoboda jedince nezpochybňuje fundamentální rámec své impotence, ale zároveň vytěsňuje veškeré povinnosti, závazky, odpovědnost a důsledky provázející kolektivní existenci. Je sice pravdou, že se ze společenských vazeb mohou stát překážky, ale stále jsou výrazem *spojitostí* mezi lidmi a tudíž potenciálně i emancipačním terénem.

Další dialektická dvojnásobnost spočívá v samotném pojmu svobody jednotlivce. Stejnou měrou, jakou historicky vzato začal představovat útočiště před klerikálním a feudálním autoritářstvím, byl i prostředkem k etablování kapitalistických společenských vztahů mezi separovanými jednotkami, které neprostředkuje náboženství nebo božské právo králů, nýbrž abstraktní kategorie zákona a trhu. Takže nakolik obsah současného radikálního popíračství ani nepředstírá, že by *bral na vědomí* či uznával své společenské důsledky, natolik se otevřeně odhalují jeho meze a bídné obzory, jež vyvstávají jako *schlechte Aufhebung* buržoazního individualismu. Jestliže liberalismus bojuje o smíření se s prázdnotou izolovaného jedince prostřednictvím apelu na jím prosazované abstraktní obecnosti (zákon a trh), dnes se nikdo o nic takového nesnaží.

V tomto rámci rovněž rozpoznáváme narcisticky formovanou psyché moderního jedince a její reflexivní pokusy o zachování vlastní integrity tváří v tvář ustavičné hrozbě rozkladu, kterou vyvolávají tlaky současného světa, jehož derivátem samozřejmě je. A právě proto, že narcismus je *ztrátou* vlastního „já“ a nikoli jeho sebestvrzením, doprovází jej selektivní apatie vůči kolektivnímu životu, která ukazuje na praktický zánik empatie. Jedincův rozporný pocit bezmoci zároveň vede k formování obranné reakce, která plodí pocity nadřazenosti nad ostatními. Zdánlivě paradoxně tak exkulpace a dominance svobody jednotlivce coby protiváhy ke státnímu autoritářství vedou k upozadění individuální subjektivity. Lidé totiž mohou fungovat jako individuální subjekty (a nikoli jako zvěčněné abstraktní jednotky) jen v kolektivních procesech a vztazích neprostředkovaných penězi, trhem a státem. Záblesky této skutečnosti jsme zažili v třídních antagonismech a bojových společenstvích poražených a rozložených v minulých dekádách.

Kdyby pojem reality a smysl, jenž si nárokuje, byly ve finále zcela osobní a subjektivní záležitostí, kdyby se nevztahovaly k ničemu mimo naši bezprostřední osobní zkušenost, pak by navzdory tvrzením popíračů a popíraček a jejich dovolávání se „svobody“ bídně selhávaly jakožto útočiště či

opora. Ustavení „já“ a svobody jednotlivce coby vektoru odporu produkuje „já“ soužené pocity ponížení a ztráty kontroly, usilující o „spravedlnost“ za každou cenu a obracející se proti všemu mimo jeho širší představu identity. V tomto procesu rovněž vzniká deformovaný obraz státu, kapitalistického světa a těch, které vnímá buď jako spojence, nebo jako nepřátele.

Svazuje-li nás jazyk práv a požadavek autonomie individuality coby *nezcizitelného soukromého vlastnictví*, opouštíme stanovisko společenské emancipace prostředkované zrušením třídní společnosti a to nám brání v kolektivním útoku na kombinovaná nebezpečí nakažlivého viru a lidské ceny, kterou platíme za rozpory kapitalismu.

Navíc ti, kdo se vyslovují proti nastoleným restrikcím a negativním dopadům lockdownu a zároveň odmítají realitu pandemie, rovněž nevidí, že svoboda jednotlivce v kapitalistické společnosti byla již předtím jen formální a omezená. Nikdo se po zralé úvaze svobodně a vědomě nerozhodl, že bude každé ráno chodit do práce a nikdo nemá přímý přístup ke způsobu, jímž se tento proces organizuje. Lidé tak *musí* činit, aby přežili, a jedině jejich kolektivní boje určují, nakolik bude toto přinucení víceméně přímé a násilné. V tomto kontextu popíračství není (a nemůže být) terénem antagonismu vůči státní formě nebo kapitalistickým vztahům jako takovým. Je jen pokusem ochránit jistou *normalitu* před rozporuplnou *disharmonií* (globální pandemií). Pro popírače a popíračky pandemie představuje noční můru do řetězců zakované společnosti, která se rve za své právo dále spát.

Před nástupem pandemie SARS-CoV-2 by jen hrstka zapálených antivaxerů a antivaxerek, kteří již tehdy zastávali velmi pomatené názory, považovala povinné očkování zdravotnic a zdravotníků za projev vznikajícího nového autoritářského řádu.^[25] Jestliže někdo vyjímá SARS-CoV-2 z tohoto celkového obrázku, je ihned zřejmé, že dotyčný nebo dotyčná musí být neuvěřitelně natvrdlí, když tvrdí, že by se přijetí ochranných opatření proti infekčním chorobám mělo ponechat na osobní volbě, zejména uvážíme-li, jak taková „rozhodnutí“ – dokonce i mezi profesionálními zdravotnicemi a zdravotníky – formuje žumpa sociálních médií, přečpaná reakčními ideologiemi a rámovaná kaleidoskopem sterilní individuality.

Spolu s Dauvém v pozadí imaginární instituce autonomního ega a přístupu k tělu prostřednictvím terminologie práv rozpoznáváme stopy „buržoazní revoluce donekonečna dovršované a zdokonalované tím, že se od demokracie žádá, aby měla nejen formu ale i obsah. Radikální kritika k těmto snahám není přezíravá: pouze poukazuje na jejich meze. Když nelze řešit příčiny útlaku, utlačovaní nevyhnutelně bojují proti jeho důsledkům. V tom případě je nárokování si vlastnictví *vlastního* těla zakoušeno jako ochrana před tím, aby si je přivlastňovali jiní [...] Naneštěstí se tato ochrana ukazuje jako pouhá iluze. Individuální vlastnictví není ochranou před vyvlastněním. [...] „Já“ si lze znovu přivlastnit pouze kolektivně.“^[26]

Radikální obrana práv jednotlivce není možná, nechápe-li se jako *limit* a už vůbec ne, když je ke škodě naší kolektivní zkušenosti. Jenže právě extrémní (a abstraktní) ustavování jedince produkované liberální fikcí nebo, což je v podstatě totéž, neschopností pochopit společenský charakter nakažlivé nemoci, jsou nutnými předpoklady bujení opačných představ.

Všichni vědí, že falešná „já“, která nás vážou k firmě, rodině, tradici, národnosti, národu nebo společnosti *obecně*, produkují různé podoby útlaku ve jménu kolektivního „my“, které pouze zachovává stávající nadvládu. Avšak jak poznamenává Dauvé, odpovědí „není součet nových ‘já’, ale vytváření nefalešných ‘já’ [...] Vše, co si vybojujeme, vše pozitivní, ‘lidštější’ je výsledkem společného konání [...] Naše těla náležejí těm, kdo nás milují, a to nikoli z nějakého zákonného

‘práva’, ale protože jsme-li z masa a krve, žijeme a hýbeme se pouze ve vztahu k nim. A nakolik známe a můžeme milovat lidský druh, naše těla patří jemu.“

Neoddiskutovatelným rysem radikální kritiky není podrývání jakéhokoli pojetí kolektivní existence či třeba jen samotného pojmu veřejného zdraví, nýbrž starost a péče o lidi kolem nás, protože nahlížet společenské vztahy jako překážky pro jedince znamená likvidovat skutečné bohatství lidské zkušenosti. Starost o druhé se nikdy neomezovala na různé stupně zranitelnosti ani nebyla odvislá od důkladného posouzení vědeckého výzkumu. Copak by absence nebo nejednoznačnost takového výzkumu někdy postačovala jako důvod pro upuštění od této péče či starosti? Je pro nás nepochopitelné a hluboce zarmocující, když vidíme, že lidé (zejména blízcí soudruzi a soudružky) jsou ochotni tuto péči či starost *zpochybňovat* ve jménu kritiky „vědeckého totalitarismu“ nebo proto, že klade nějaké meze osobnímu egu a svobodám jednotlivce. V podobných postojích nespátřujeme žádnou systematickou kritiku vědeckého diskursu ani heroickou neposlušnost vůči autoritářství státu nebo kapitalistického aparátu. Vidíme jen postoj, v němž se zračí selektivní či zmatené čtení dostupných dat o pandemii a jejích širších společenských dopadech a za nímž stojí především snaha racionalizovat si (a odmítnout) těžké psychologické břímě, které s sebou nutně nese poznání dystopie, již prožíváme, a celá škála zodpovědností, jež na nás byly náhle uvaleny.[\[27\]](#)

Politická identita popírání

Sotva může být náhoda, že na globální rovině je hegemonem popíračského hnutí krajní pravice. Jedná se totiž o ideologický prostor obzvláště náchylný ke konspiracím coby racionalizacím sílící ztráty kontroly, v jehož základech je i slabost pro autoritářskou disciplinaci. Fašistické tendence zároveň mají bohatou historii osvojování si politiky *thanatu* namířené stejně tak proti těm, kdo „kontaminují“ společenské předivo, jako proti jeho neproduktivním členům a členkám. To, že tytéž politické síly byly v drtivé většině pro úplné otevření ekonomiky a restartování výrobního procesu za každou cenu, nebyla žádná shoda okolností. A náhodné nebylo ani jejich dychtivé přijetí narativů o „stádní imunitě“, za nímž stěží skrývaly svůj sociální darwinismus a zadní vrátka k eugenicé.

Vzestup podobných postfašistických tendencí je zcela jistě globálním fenoménem.[\[28\]](#) V případě Řecka tento trend stimulovaly masové nacionalistické protesty proti Makedonii a rasistické pogromy proti migrantům na řeckých ostrovech (a v pohraničních oblastech), kteréžto aktivity z obdobných tendencí udělaly významný společenský blok, jenž se nakonec přelil do státního aparátu a začlenil se do něj.[\[29\]](#) V kontextu obecné převahy separovaných jedinců se jisté snahy o hledání univerzality musí nutně pojit s takovými abstrakcemi, jako je větší důraz na náboženskou sounáležitost či na kontury národní identity. Jak říkají soudruzi ze Soluně, „národní a náboženská společenství [nabývají na významu] jakožto útočiště slibující stabilitu, pocit ochrany a znovunabytí individuální/kolektivní kontroly v době, kdy se zdá, že se všechny ostatní mocné symbolické či materiální referenční rámce (patriarchální laskavost státu, jeho sociální politika atd.) hroutlí.“[\[30\]](#) Fašistické perspektivy při své snaze o rekonfiguraci patriarchální struktury státu (tj. zaopatření, tedy poslušnost výměnou za ochranu) našly v pandemii plodnou půdu pro opozici, a to buď prostřednictvím prostého kopírování běžně hlásaných konspiračních teorií (židozedeňáci, 5G, Bill Gates, Soros), nebo skrze své helénocentrické dodatky (pravoslavná víra jako štít proti viru, blouznění o rezistentní řecké DNA atd.). Tato koordinovaná banda se „vzýváním vlasti a pravoslaví [...] a nabádáním k národní vzpouře obsedantně snaží konstruovat vizi, jež by byla s to utkat se s neviditelným nepřitelem, jehož původ může zůstat záhadou, ale cíle má zjevně jasné:

rozdrobení řeckého území, znemožnění řeckých náboženských rituálů, ekonomické zaškrnutí nejziskovějších sektorů Řecka, podrobení a disciplinace nutně bezmocného lidu.“

Vedle fašistických tendencí můžeme rovněž pozorovat neustálé příspěvky libertariánského cirkusu (jeho obsesí je právě bezpodmínečná obhajoba soukromého vlastnictví a jedince proti jakékoli představě kolektivního zájmu a/nebo obecného dobra) a poprvé takto veřejně i koexistenci popíračů a popíraček (často označovanou jako *Querdenken*) s nesourodou sebrankou podivínů hlásících se ke Q-Anon, mysticistních homeopatů či spirituálně citlivých antiracionalistů, kteří v mobilizacích proti lockdownu, rouškám a očkovaní nalézají příležitost šířit své *new age* pověry, prodávat alternativní „léčitelské“ recepty a propagovat astrologické bláboly.

Reálný rozkol v antagonistickém hnutí

Naneštěstí však tato krajně pravicová chátra nemá na popíračství monopol. Ve specifických zemích (zdá se, že tomuto fenoménu vévodí Francie a Řecko) se proti rouškám, opatřením založeným na společenském odstupu, karanténám a dokonce proti trasování kontaktů systematicky staví nepoměrně velká část radikální levice/antiautoritářské scény, která se buď zaměřuje na represivní (a iracionální) způsob jejich implementace v Řecku, nebo ještě hůře zpochybňuje pandemii jako takovou. Tento nahodilý jev sleduje podobnou trajektorii jako krajní pravice a tak je i proti očkovaní a tam, kde je to možné, proti „zeleným/zdravotním pasům“.

Již jsme si povšimli, že mnohé z těch, kdo se politicky mobilizují proti všemu výše zmiňovanému, tak či onak pohání mylná představa kapitalistické společnosti, které údajně vládne farmaceutická lobby, Big Tech, velké banky, masmédiá a neoliberální politici a političky (příležitostně si dokonce půjčují krajně pravicový termín „globalisté“). Stejně jako v případě pravice ani zde nic neřeší, uchýlíme-li se ke snadnému zavržení tohoto fenoménu prostřednictvím nálepky „konspirační teorie“. A to nikoli proto, že by podobné názory nestály na bezuzdné exploataci v podstatě bezobsažných banalit (stát je monstrózní aparát, vládnoucí třídy mají své zájmy, technologie nejsou neutrální a tak dále *ad nauseam*), ale proto, že tyto modality myšlení jsou preventivně vybaveny bezpečnostním automatismem, který jakoukoli kritiku interpretuje jako potvrzení jejich „pravdy“: všichni se do nich strefují, očerňují je a umlčují, protože se staví proti mainstreamu.

Nekonzistentnost je dnes nejrychlejší cestou jak se stát mučedníkem či mučednicí.[\[31\]](#)

Popírači a popíračky pocházející z antagonistického hnutí zároveň a na rozdíl od pravice nepropagují národní či náboženskou vizi coby protiváhu ke kolapsu kolektivního/společenského terénu. Co přesně proti němu *ve skutečnosti* staví, je však třeba prozkoumat. V některých případech se popíračské/antivaxerské tendence ve scéně snaží tvrdit, že ti, kdo se mobilizují proti opatřením a očkovaní, jsou třídním subjektem, jehož se (v nejlepším případě) zmocnila krajní či náboženská pravice, *protože* levice, jež nepřímou či přímo podporuje stát, o něj nedbá. V nejedné zemi (bývalí) soudruzi takové argumenty používají k ospravedlnění své účasti na stejných demonstracích jako fašisté. A právě tady stojí za povšimnutí, že často slýchané obvinění, že neomluvitelně „házíme do jednoho pytle“ levicové a krajně pravicové popíračství, mistrně přehlíží skutečnost, že jsou to často levicoví popírači, kdo něco takového umožňuje: určitě nejsme jediní, kdo v soukromých konverzacích slýchá (bývalé) soudruhy a soudružky prohlašovat, že „jedná-li se o správné postoje, je jim jedno, jestli je zastávají fašisté,“ nebo věci typu „momentálně (bohužel) vzdoruje pouze krajní pravice.“ Ale neoficiální důkazy mají i své veřejné teoretické ospravedlnění: příznačný francouzský text uzavírá svoji analýzu tvrzením, že „obyvatelstvo se dělí na ty, kdo vnímají, že technokraté (ve Francii i jinde) jsou ochotni udělat absolutně cokoli, aby uhájili svůj stávající

politický a ekonomický systém, a ty, kdo věří, že tito technokraté v obtížné situaci dělají, co mohou, a měli bychom požadovat, aby nás lépe chránili.“[32]

Poněkud podobným stylem italský kolektiv Wu Ming varuje před odsuzováním těchto mobilizací i před „lehkostí, s níž se hází nálepkami, a lpěním na tom, čemu říkáme ‘pandemický sociální smír’,“ a dodává, že dané mobilizace jsou „rozporuplné leč nevyhnutelné“. Přítomnost fašistických tendencí Wu Ming interpretuje jako znepokojivou jen tehdy, jedná-li se o *organizované fašistické skupiny* a dochází k závěru, že účastníkům a účastnicím těchto bojů v podstatě „dělá starost jejich vlastní proletarizace“ a že „označit to všechno za ‘fašistické’ je přinejmenším známku ideologického klamu,“ jehož zdrojem je levice, která se stala „aktivní stoupenkyní státu“ (Amiech) či „vrátnou systému [a] obhájkyňí statu quo“ (Wu Ming).[33]

Jiní jdou ještě dále. Obviňují ty, kdo berou pandemii a s ní spjatá nebezpečí vážně, ze „servility“, „kolaborace se státem“, „hygienického totalitarismu“ a jiných podobných nesmyslů, přičemž tito popírači záměrně ignorují radikální kritiky pandemického managementu a v podstatě prohlašují, že *jedinou* skutečnou opozicí k současnému stavu je odmítání lockdownů, roušek, společenského odstupu a očkování. Popírači a popíračky se arogantně tváří, že jsou jiní než „porobená“ společnost a dělají ze sebe „povstalce a povstalkyně“ (tato volba pojmu je při absenci povstání obzvláště nesmyslná), zesměšňují *strach* vyvolaný nakažlivou nemocí, ale vyzdvihují svoji přehnanou *úzkost* z biotechnologií a dozoru. V mobilizacích spatřují (a oslavují) „vzpoury“ proti technobiologické dystopii. Co se nás týče, nechápeme, jak by bylo možné označit diskurs vzešlý z online „výzkumu“, algoritmických pobídek a zveličování i těch nejabsurdnějších názorů sociálními médii za jakési procitnutí namířené proti technodystopické budoucnosti masového dozoru.[34]

Když zpochybňují „smyšlenou“ závažnost SARS-CoV-2, popírači a popíračky odhalují svoji touhu vrátit se k normálu, jenž předcházel „hygienickému totalitarismu“ a zavedení „apartheidu“, [35] do doby, kdy dnešní doktoři Mengeleové nevyžadovali žádné certifikáty a společenského života jsme si mohli užívat bez restrikcí či vylučování. Jinými slovy, návrat k životu *před koronavirem*.

Ani zdaleka nechceme zpochybňovat touhu uniknout z dystopie, v níž žijeme. Nadále se však stavíme proti představě, že něčeho takového lze dosáhnout předstíráním, že tento virus je „prostě jen chřipička“, vědomým odmítáním přijmout proti němu ochranná opatření, včetně očkování, jehož účinnost proti příznakové infekci, hospitalizaci či úmrtí data spolehlivě dokazují. Překvapuje nás, že se setkáváme s fenoménem jinak chytrých a radikálních perspektiv, které se nezdráhají přijmout myšlenku, že správná odpověď na snahy státu redukovat vše na „individuální zodpovědnost“ spočívá v osobní svobodě být *lhostejní* ke společenské realitě a ne v kolektivním boji, který by naše zájmy kladl nad zájmy ekonomiky a její důsledky.

Izolovaný jedinec tváří v tvář převaze zákona (a jeho represivních rysů) propadá bázni a poníženosti. Vysmívat se zákonu lze pouze při kolektivní akci. Ale kolektivní odpor není souhrnem oddělených osobních svobod, které je možné sjednotit pouze pod *záštitou politického* rámce (právě o to se pokouší krajní pravice). Mohou-li radikální kritika a praxe sehrát nějakou roli, pak jí není nahrazování jednoho politického rámce (krajně pravicového) druhým (levicovým) při zachování stávajícího obsahu, jehož výrazem tyto politiky jsou, tj. svobody jednotlivce. Klade-li se boj za autonomii a osobní svobodu proti špatně chápanému fungování kapitálu, státu a vědeckých poznatků, pak může skončit jedině jako ustavující součást opětovné afirmace *kapitálu obecně*.

V takové konfiguraci zůstává kritika kapitálu, státu a dokonce i samotné vědy plytkou a karikovanou.[36] Kapitál se subjektivizuje a jako subjekt *konspiruje* a používá pandemii coby

záminku k tomu, aby silou nastolil cosi, co *již rozhodně bylo* na pořadu dne – ovšem aniž by vyvolal onen druh soustředěného odporu, jenž by ospravedlnil tuto masivní mobilizaci disciplinárních opatření, která se skrývá za covidovou vějičkou. Takovéto pojetí kapitálu coby konspirátorského subjektu navíc rozhodně zapadá do levicového i krajně pravcového/antisemitského „antikapitalismu“, jenž není ničím jiným než fetišizovaným, reakčním antikapitalismem (jak postřehl Postone).

Obdobně stát přestává být chápán jako **politická forma** kapitálu coby společenského vztahu a prostřednictvím posunu připomínajícího nejhorší rezidua ortodoxního marxistického myšlení se z něj stává nástroj elit (toto schéma přímo naznačuje, že jiné elity mohou stát přímět, aby „sloužil lidu“). Tento přístup může být klíčem k vysvětlení nejrůznějších omylů a zveličení spojených s „politikou disciplíny“: když se *disciplína* stává cílem sama o sobě, mizí ze zorného pole státní intervence, jimiž se má zajistit rozšířená reprodukce, a vzniká klamná představa i o specifické reprodukci proletariátu – nutné podmínce kapitalistické reprodukce. Místo toho se po nás chce, abychom si mysleli, že veřejné a nadnárodní autority, které prosazují údajně experimentální či nebezpečné vakcíny, jsou z nějakého důvodu ochotny obětovat zdraví a život miliard proletářů a proletářek a tak i pracovní sílu, to nejcennější zboží, jaké se v akumulaci kapitálu vyskytuje, aby zajistily zisky hrstce farmaceutických a technologicky vyspělých firem.

Jak jsme si již ukázali, toto nešťastné zmatení popíračům a popíračkám brání v analýze zásadních rekonfigurací mezi státními aktéry a kapitálem. Když se soustředíte na strašáka všudypřítomné a abstraktní snahy disciplinovat pod záminkou „pandemického fiaska“, ani náhodou nemůžete nabídnout žádné vysvětlení faktu, že doslova *přes noc* došlo k odhození stěžejních komponent globální politické ekonomie posledních desetiletí. V kontextu „chřípečky“, která umožňuje farmaceutické lobby bohatnout, nelze ani vzdáleně pochopit zjevné změny jako třeba přehlížení „katastrofálního“ růstu státního dluhu, přímé intervence centrálních bank prostřednictvím tisknutí dalších peněz, které *není* podmíněno austeritou nebo vyloučením fiskálně „nedisciplinovaných“ států nebo poskytování evropských peněz ve formě grantů (a *ne* půjček).

A nakonec ještě slovíčko o vědě. Nás mentálně nepřeválcovala představa technodystopického aparátu, jenž dohlíží a sbírá data určená „k výcviku robotů a vývoji bezpečných algoritmů, které za nás určují, co děláme, můžeme a chceme,“^[37] takže raději vědu chápeme jako výrobní sílu, jako vyvlastněné společenské vědění a jako výrobní proces, a to vše najednou. Vždyť výrobní proces se v moderním kapitalismu obecně transformoval v proces vědecký. Ale výrobní proces není jen procesem zhodnocování, nýbrž také procesem výroby užité hodnoty. A tyto užité hodnoty uspokojují potřeby jak kapitalistické zboží výroby, tak reprodukce pracovní síly. Věda se zcela jasně „jeví jako atribut kapitálu nad produktivní práci“, jako „moc kapitálu nad živou práci“ (Marx, *Grundrisse*) a odtud vyvstává proletářský boj proti strojům a vědě jakožto formě moci kapitálu a odcizení. Ale zároveň se jedná o společenskou výrobní sílu, která uspokojuje lidské potřeby a v případě medicíny a farmacie tu nejelementárnější lidskou potřebu být zdravý/á.

Oproti těm, kdo hledají odpověď na problémy nastolené virem v náboženské metafyzice, většina pravcových i levicových popíračů a popíraček se snaží kontrovat proti vědeckým důkazům nebezpečnosti pandemie (a účinnosti vakcín) využíváním jiných vědců. Tento přístup, nakolik jej můžeme odlišit od (mnoha) *pseudovědeckých* diskursů (mikročipy ve vakcínách, očkování lidé se mění v magnety, mRNA vakcíny mění lidskou DNA atd.), se liší i od autoreferenčních náboženských názorů (Ježíš nás spasí, svaté přijímání *nemůže* být nakažlivé atd.). Rovněž se snaží posílit radikální kredit kritiky zdůrazňováním, že popíračství je *naprosto stejně* výsledkem

vědeckých důkazů, přičemž rozdíl je v tom, že „kritičtí“ vědci jsou pomlouváni a umlčováni právě proto, že nesdílejí mainstreamový, oficiální postoj.

Zajímavým aspektem tohoto přístupu je snaha souběžně tento alternativní, nesubmisivní postoj politizovat i *depolitizovat*. Jsme tak svědky, jak lamentuje nad tím, že oficiální vědecký diskurs (WHO, CDC atd.) je skrzskrz *politický*, protože slouží obecnému směřování (apartheid, separace, občané druhé třídy atd.), ale zároveň je neskutečně *lhostejný* k politickým pozicím vědců, které favorizuje.

Výsledek je bolestný. Soudruhy a soudružky, kteří toho antagonistickému hnutí dali hodně, nakonec ohromují slova vědců, které na politické škále nelze zařadit nikam jinam než mezi neoliberální protržní pozice a krajní pravici, a nadšeně je reprodukují. A samozřejmě není nouze o jednoznačné šarlatány a podvodníky, kteří využívají všudypřítomného strachu a nejistoty jakožto cesty jak finančně profitovat z pochybností, které sami šíří. Každopádně tu podle nás nejde o systematickou kritiku vědeckého rozumu, ale o neochvějně přejímání jakýchkoli názorů, které souzní s již existující nedůvěrou a ulevují od těžkého psychologického břemene, jímž je přijetí děsivé reality víru.

Kritizovat podobné názory ovšem neznamená nekriticky přijímat odborníky nebo se slepě smířit s omezenými cíli vědy. Jestliže se věda v minulosti jevila jako alternativa ke zdiskreditovaným metafyzickým myšlenkovým systémům, jako je náboženství, neznamená to ještě, že se jí podařilo nabídnout ucelené a důkladné vysvětlení světa a našeho místa v něm. V dnešním rámci se věda vlastně ani nesnaží nabízet nápady jak jinak organizovat a reprodukovat totalitu života.

Oproti argumentaci popíračů a popíraček radikální kritika sice neoslavuje autoritu odborníků nebo vědu obecně a to už vůbec ne, dojde-li na společenské otázky, ale také nesklouzává k přejímání a propagování názorů každého *neodborníka*. Když Ivan Illich kritizoval skutečnost, že nové medicínské technologie likvidují ty starší, *i když ty jsou zcela zjevně účinnější*, nenaznačoval (tak jako dnes mnozí popírači a popíračky), že řešením *moderních chorob* (jako třeba COVID-19) je návrat k minulým (a často medicínsky zdiskreditovaným) rádobý všelékům či různým dryákům. Rebelie proti nadvládě technologií by sice mohla vytvořit nové formy společenství, ale rovněž může posilovat nihilismus a rozmazanou a neopodstatněnou subjektivitu. Iracionalita nikdy nebyla dobrou protiváhou vůči instrumentálnímu rozumu.

Rámcem, v němž se odehrává kritika odborných autorit, není klamná představa, že každý z nás může mít *stejnou měrou platné názory* na otázky epidemiologie, imunologie či přenosných nemocí. Ve skutečnosti vychází z poznání, že *každá* vědecká pozice existuje v daném historickém rámci a odráží dané společenské vztahy. Klíčové je správně pochopit tento historický a strukturální rámec a ne odhadovat medicínská fakta poté, co si přečteme nějaký post na Facebooku. Z čistě metodologického hlediska směřování medicínského výzkumu, vynaložené investice a rozhodnutí o distribuci jejich výsledků nemohou vyjadřovat nic jiného než danou dynamiku a vztahy, které určuje panující kapitalistický výrobní způsob. To však neznamená, že vědecké poznatky, výzkum nebo jeho *výsledky* jsou z definice falešné, zavádějící, neužitečné nebo střížené na míru prosazování obskurních zájmů. Klíčový nástroj radikální kritiky spočívá právě v jejím odhalování společenských podmínek, za nichž se vědecký diskurs a práce odehrávají, a také ve snaze vysvětlit jejich širší dopady. Snaha diskreditovat veškerý pokrok vědy prostřednictvím společenské reality, v níž k němu dochází, je odsouzena nejen narazit na nepřekonatelné překážky, ale také přiživovat reakční postoje. [\[38\]](#) Jak jsme si tu ukázali, náš postoj vůči opatřením a očkování není výsledkem toho, že bychom

se najednou stali odborníky na epidemiologii, což ovšem neznamená, že výzkum tohoto druhu nedokážeme pochopit. V *podstatě* vychází ze studia historické úlohy státního mechanismu, z mnohvrstevnatého přístupu k vědě v kapitalistické společnosti a z komunistické pozice v otázce kolektivní existence.

Kritika vědecké a medicínské reality by například mohla mít podobu rozhořčení nad skutečností, že stávající léčebné postupy a léky jsou kvůli ziskovosti *nedostupné* populacím, s nimiž kapitál zachází jako s přebytečnými. Paralelně můžeme kritizovat to, že neexistovala žádná seriózní a systematická příprava vakcín či léčiv pro případ pandemie, a to právě proto, že z hlediska bezprostředních zisků je něco takového irelevantní a problematické.[39] Do výzkumu vakcín začaly (veřejné) fondy téměř neomezeně směřovat teprve tehdy, když se to ukázalo jako naprostá nutnost pro boj s globální pandemií a výsledkem je, že dnes máme v oběhu skoro 10 různých a velice účinných vakcín.[40] Místo toho, aby kritizovali do té doby vychýlený zájem vědeckého výzkumu a aby odsuzovali nedostatečný přístup k vědeckým poznatkům a léčbě v rozsáhlých částech světa, popírači a popíračky se rozhodli, že budou odmítat očkování na základě abstraktních obav a deformované představy o tom, co znamená vědecký vývoj.[41]

Kouřová clona opozice vůči povinnému očkování

Z hlediska státních podmínek pro rozšířenou a levnou reprodukci zdravé a produktivní pracovní síly je cílem nedávných opatření spojených s očkováním předejít nové vlně úmrtí a kolapsu nemocniční péče, jak jsme je zažili loni v zimě, a možnosti nového lockdownu. Nakolik očkování působí jako účinná *prevence* proti SARS-CoV-2, natolik je v tržním rámci nejlevnějším řešením, a proto zapadá do širší vládní strategie dalšího zeštíhlování (a privatizace) zdravotnictví. Jak již prohlásil řecký premiér Mitsotakis, nejenže nemá v úmyslu nabírat nové zaměstnance, zvyšovat výdaje a podporovat veřejné zdravotnictví, ale naopak jeho cílem je uzavřít další regionální nemocnice a pohnout s privatizací tím, že umožní soukromým firmám vstupovat do nemocnic, takže částí vládních výdajů bude vlastně stimulovat ziskovost soukromého kapitálu.[42] Očkování navíc není levným řešením jen pro stát, ale také pro kapitalisty: stejnou měrou, jakou bude důležitou preventivní zbraní v boji proti pandemii, bude rovněž sloužit jako alibi pro rušení ochranných opatření na pracovištích a tak i pro odblokování výroby, distribuce a ziskovosti.

A konečně sníží-li masové očkování úmrtnost a zabrání-li kolapsu nemocnic, přímo se to promítne i do otázky **legitimizace**, a to nejen proto, že za jiný vývoj by vláda zaplatila vysokou politickou cenu, jelikož by došlo k dalšímu podkopání křehké důvěry ve stát, ale také z toho důvodu, že stát se potom bude moci tvářit jako nositel racionality stojící proti zdiskreditovaným a iracionálním nepřítelům. Z této perspektivy je rovněž třeba zkoumat útočnou kampaň proti neočkovaným: protože si je vědom neúspěšnosti očkovací „kampaň“ a protože má velkolepé plány pro návrat do normálu, stát si ponechává záložní plán, takže *kdyby* přibývalo nových případů, rostl tlak na zdravotnictví a bylo zjevné, že se jedná o další neúspěch, státní aparát již přehodil odpovědnost na jiné.

Ubohost politiky vládního managementu (co se týče povinného očkování zdravotníků) podtrhuje i skutečnost, že z prakticky neexistujícího problému dělá problém zásadní, jelikož většina lékařů a sester se nechala naočkovat ještě před ohlášením povinného očkování. Touto taktikou však dosáhla sjednocení protiočkovacího hnutí a rovněž způsobila zpomalení růstu proočkování, přičemž tento účinek jejího přístupu má tragické následky, jelikož míra proočkování celé populace je nízká. Tento zjevný rozpor však nemůže odradit vládu od snahy vytvořit situaci, v níž může jediné vyhrát:

jestliže přinucení povede k většímu počtu očkovaných, přiblíží se splnění svého cíle vyhnout se plošnému lockdownu a dosáhnout většího otevření ekonomiky a pokud naopak zmobilizuje odpůrce očkování a zvětší jejich počet, může na ně svalovat vinu za to, že přibývá nových případů, vyhýbat se odpovědnosti a dále ospravedlňovat svůj již probíhající plán širší deregulace a privatizace. Stát tak zase jednou v rámci svého ideologického a spektakulárního obsahu přesně potvrzuje Debordův postřeh, že demokracie chce „*být raději posuzována podle svých nepřátel než podle svých výsledků.*“ V tomto případě je „nepřítelem“ ono „protiočkovací hnutí“.

Ale to, že si uvědomíme výše zmiňované detaily, ještě neznamená radikální kritiku. Velmi jednoduše, skutečnost, že nějaká forma ochrany proti SARS-CoV-2 snižuje náklady, přináší zisky a posiluje legitimitu státu, není *sama o sobě* důvodem k jejímu odmítání. Na rozdíl od některých domnělých revolucionářů a revolucionářek nejsme proti tomu, že stát a kapitál nás raději chtějí živé.

Jak běží čas, je stále jasnější, že antivaxeři a antivaxerky jsou uměle vyrobený nepřítel. Samozřejmě, že ne v přísném smyslu slova, takže stát toto hnutí nevytvořil z ničeho a nekonspiruje, aby ho propagoval (přestože církev, která je v Řecku součástí státu, a několik krajně pravicových organizací na okrajích Nové demokracie sehrály stěžejní úlohu při jeho formování), ale ve specifickém smyslu, takže stát ho posiluje autoritářstvím, nesrozumitelností a systematickou absurditou jak svých opatření (a polovičatých opatření), která od začátku pandemie přijímal, tak způsobů, jimiž zneužívá jeho posilování, aby sám sebe mohl prezentovat jako zodpovědného a racionálního zastávce „obecného zájmu“ proti iracionálnímu individualismu.

Jak jsme se již zmínili, povinné očkování zdravotníků proti různým infekčním nemocem bylo součástí evropské legislativy na ochranu zaměstnanců a pacientů již dlouho před pandemií koronaviru. Řada zemí rovněž zavedla povinné očkování dětí jako podmínku jejich zápisu do školek a škol. Cílem takových nařízení, která vyžadují stažení zdravotníků z práce, pokud mají například aktivní tuberkulózu, je z hlediska kapitálu ochrana zdraví pracovních sil, která má omezit ztrátu pracovních dní a tak i produkce hodnoty a zisku. Bylo by však absurdní, kdybychom nepřiznali, že rovněž naplňují *fundamentální* kolektivní potřebu třídy. Byl výslovný požadavek, že zdravotníci nesmí být nakažliví, nějakým druhem „diktatury“ i v minulosti nebo se jím stal teprve kvůli koronaviru? Při aktivní pandemii, která si zatím vyžádala více než 5,3 milionu zaznamenaných obětí (většinou v zemích s *rozvinutým* zdravotnictvím) a která si v Řecku denně vyžádá 80 životů (průměrně), je očkování pro naše zdraví ještě důležitější, i když samozřejmě není všelékem. Je stále zřejmější, že nejlepší šancí jak se vyhnout nekonečnému opakování této pandemie je zvýšit procento lidí s dostatkem protilátek, aby se tak oslabila nebezpečí spojená s virem a vakcíny jsou důležitou součástí tohoto řešení.

V tomto kontextu a z hlediska proletářských zájmů nedává smysl, klade-li se protiklad mezi přinucením a svobodou abstraktně. Dobře to lze demonstrovat na zákoníku práce, tj. zvěcněné a odcizené formě, kterou výsledky třídního boje nabývají v kapitalistickém právu. Například v Řecku zákoník práce stále ještě obsahuje některé zákazy a povinnosti, které *prospívají* pracujícím: zakazuje propuštění za odborovou činnost a kontrastávky zaměstnavatelů a rovněž omezuje „osobní svobodu“ pracujících podepsat smlouvu, která zásadně porušuje zákoník práce a/nebo kolektivní dohody. Apel na „svobodu jednotlivce sám se rozhodnout“ byl vlastně klíčovou ideologickou zbraní pro deregulaci zákoníku práce, jak bylo zjevné v debatě o desetihodinovém pracovním dni, který zavedla řecká vláda. Každopádně přinucení nejde nutně proti třídním zájmům a stejně tak právo na individuální rozhodnutí neslouží nutně ku prospěchu třídních zájmů.

Z širší perspektivy je jasné, že donucovací charakter zákona slouží reprodukci kapitalistických společenských vztahů. Avšak zrušení tohoto donucovacího charakteru a komunistické překonání zákonů nespočívá v „právu na svobodu jednotlivce sám se rozhodnout“, nýbrž ve zrušení separovanosti a vytvoření skutečného společenství namísto iluzorního společenství separovaných jedinců prostřednictvím zintenzivnění třídního boje. A z tohoto hlediska je protiklad mezi povinností a svobodou jednotlivce falešný. Odloučení uvalené na neočkované není pouze produktem státních opatření, ale výrazem separovanosti coby **společné podstaty** (*Gemeinwesen*) jedinců v kapitalistické společnosti. Stát nastoluje jednotu skrze přinucení a vyloučení. Nakolik antivaxeři a antivaxerky rámují své odmítnutí na omezené rovině „osobní zodpovědnosti“, koledují si o to, aby se stát jevil jako jediný výraz kolektivního či společenského zájmu, čímž se *zintenzivňuje* vyloučení právě proto, že jediná jednota, kterou může stát nastolit, se zakládá na všeobecném vyloučení. Zrušení vyloučení stejně jako zrušení přinucení nelze dosáhnout dovoláváním se jejich vlastního fundamentu, tj. „osobní volby“ separovaného jednotlivce, ať už mluvíme o očkování, testování nebo rouškách.[43] Zrušení vyloučení coby nutného rámce státní autority vyžaduje vytvoření společenství, které funguje prostřednictvím opravdové solidarity, a proto předpokládá všechna opatření nutná k zastavení pandemie.

A nyní k závěru: nejde tu o donucovací charakter očkování jako takový ani o chytlavé heslo „odpor vůči státnímu autoritářství“. Východiskem jsou specifické podmínky a míra akceptování (či popírání) nebezpečnosti viru a účinnosti ochranných opatření. Proto jsme nikdy dříve nebyli svědky mobilizací proti stávajícím povinným/preventivním opatřením na ochranu před přenosnými nemocemi jakožto projevům stigmatizace, separace a „zdravotního apartheidu“. „Právo volby“ se v aktuálním kontextu jeví jako právo nepřijímat opatření ke zkrocení pandemie, a proto snadno nabírá (a přitahuje) reakční a individualistický obsah, ať už je prodchnut nevědomostí či hůře lhostejností a sociálním darwinismem.

Z hlediska třídní a společenské solidarity je očkování samozřejmým aktem, kterým chráníme lidi kolem sebe a pečujeme o ně. Tuto skutečnost nezneplatňuje ani to, že jej stát využívá a manipuluje s ním. Z tohoto důvodu je konstruovaná antiteze mezi státem a antivaxery/antivaxerkami falešná. Antivaxeři a antivaxerky nejsou ani proti státnímu managementu **reálné** zdravotní krize, jelikož ho ve skutečnosti zintenzivňují, a ani neanalyzují státní očkovací politiku v jejich pravých rozměrech.

Proti státnímu pandemickému managementu, jenž je namířen proti proletářským zájmům a potřebám, musíme prosazovat kolektivní boj za uspokojení našich potřeb, mezi něž sice patří i všeobecné očkování, ale není to jediná potřeba. Namísto obhajování popíračských sebeklamů, v nichž se mobilizacemi proti vládnímu autoritářství maskuje lhostejnost vůči pandemii, musíme požadovat všeobecný přístup k veškeré možné prevenci a terapii. Jak v květnu 1968 řekla skupina stávkujících zdravotníků a zdravotnic, „skutečný boj proti nemoci znamená značné rozšíření představy o preventivní medicíně a rychle se stává politickým a revolučním, jelikož je bojem proti inhibiční a represivní společnosti.“[44]

V politické formě kapitalistické společnosti, tj. ve státu, se vždy budou zračit dělítky a antagonismy, které jsou této společnosti vlastní. Když se tyto rozpory řeší represivními opatřeními, vyplavou na povrch (rovněž společnosti vlastní) protistátní sentimenty a explodují do různých forem opozice. Avšak fetišizace těchto opozic a přehlížení jejich skrytého obsahu znemožňuje kritice rozpoznat historickou pravdu: konkrétně, že opozice vůči *poměrům* může snadno být i reakční, jelikož se jedná o kategorii, která nevyklučuje organizované fašisty (pochopitelně k ní mají blízko).

Nezbytná opozice vůči státu a jeho pandemickému managementu ztrácí svůj emancipační potenciál, když se konstruuje jako výraz *lhostejnosti* ke skutečné hrozbě, a to lhostejnosti, jejíž premisou je iluze, že specifické individuality (obvykle zdravá mladá těla) jsou mimo riziko. Vzдор proti účinným preventivním opatřením vůči vzduchem se šířícímu viru, vzдор ve jménu takové konceptualizace svobody, která předem vylučuje zranitelné (tj. proletářské) kategorie, nemůže být základem radikálního zpochybnění stávající společnosti. Rozklad kolektivní existence a odporu, k němuž došlo prostřednictvím represí a austerit, které vyprodukovaly základní rámec, v němž bují dnešní popíračství, nelze tvářit v tvář kolektivní hrozbě zvrátit apelováním na prázdnotu individuální autonomie.

---

[1] V létě roku 2021 požáry strávily celou Severní Euboiu, obrovskou část lesů severně od Atén a mnoho dalších lesů a usedlostí. Požáry sežehly přes 1 200 000 akrů lesa, protože správa lesů je chronicky podfinancovaná a trvale schází jakákoli smysluplná prevence a ochranná opatření. Během požárů, které v Aténách a mnoha dalších oblastech na řadu dní vytvořily nedýchateľné ovzduší, stát v podstatě nijak nereagoval, tedy krom politiky orientované na publicitu, kdy evakuoval všechny dotčené oblasti a posílal policejní jednotky tam, kde bylo zapotřebí hasičů. Tato politika měla katastrofální následky, protože účast místního obyvatelstva na hašení požárů je nenahraditelná, jak se ukázalo mnohokrát v minulosti i během letošní pohromy.

Po požárech vláda schválila zákon, kterým namísto posílení zdecimovaného odboru lesnictví zavedla instituci „sponzora znovuzalesňování“, jež přebírá úplnou kontrolu nad projektem obnovy lesa. Vypadá to, že k umělému znovuzalesňování shořelých oblastí má dojít jen v případě, že selže přirozené znovuzalesňování, instituce sponzora znovuzalesňování má posloužit velkým kapitalistickým podnikům, jež se zabývají projekty, v jejichž rámci je nutné kácet a likvidovat zalesněná území (těžba zlata, produkce energie atd.). Zákon totiž od těchto firem vyžaduje, aby na svoje náklady znovuzalesnily oblast o stejné rozloze, jakou měla ta původní, a obnovily tak „environmentální rovnováhu“. Takže tím, že se zhostí úlohy sponzora znovuzalesňování, podaří se jim předem splnit ekologické požadavky a mohou pak zničit rozsáhlé oblasti, aniž by z toho pro ně plynuly nějaké další povinnosti, neboť zákon neobsahuje žádné nařízení, které by takovou kompenzaci znemožňovalo. O leccěms svědčí, že mezi prvními společnostmi, které tuto roli získají, jsou zatím firmy typu Hellenic Petroleum, Nezávislý operátor přenosu energie (ADMIE), Veřejná energetická korporace a Coca Cola 3E.

[2] Všechny aktuální zprávy jednoznačně ukazují, že nová strategie jak „zvládat“ migrační vlny spočívá primárně v nezákonném zahánění imigrantů, jehož výsledkem je často jejich smrt.

[3] Shrnutí viz Roufos Pavlos (2021), „Governing the Ungovernable“, in: *Brooklyn Rail* (duben), <https://brooklynrail.org/2021/04/field-notes/Governing-the-Ungovernable>.

[4] Samozřejmě si uvědomujeme, že pojem veřejného zdraví nemá ve společnosti ovládané kapitalistickým státem žádný historický význam. Jenže akt popření pojmu veřejného zdraví, jímž se má demonstrovat opozice vůči státu, je stejně dětinský (a zdánlivě libertinský) jako odmítnutí mzdy kvůli tomu, že kritizujeme peníze. Co se nás týče, pojem „veřejné zdraví“ nepoužíváme ve významu státního managementu zdraví jako takového, ale jako opis společenského a kolektivního charakteru zdraví.

[5] Skutečnost, že stát tato opatření nastoloval autoritářsky a iracionálně, je výrazem jeho neschopnosti rozřešit rozpornou povahu cílů, jichž musí souběžně dosáhnout, ale také odrazem

ideových fetišů těch, kdo jsou u moci. Přesto je zcela absurdní, že stále ještě existují lidé, kteří nedokážou pochopit, že minimalizace sociálních kontaktů je během přenosné nemoci rozumným opatřením – které je použitelné nejen v moderním kapitalistickém státě, ale také ve feudální společnosti či dokonce v komunismu – a nikoli jakýmsi projevem plíživého totalitarismu.

[6] Jde tu o to, že sledování šíření infekce, účinnosti vakcín a testování již nespadá pod částečně centralizovaný systém, ale pod hrozbou pokut se ponechává na libovůli soukromých firem.

[7] Červnových 93 000 denně podaných dávek se v červenci změnilo na 69 000 a v srpnu na pouhých 28 000. Na začátku října denní počet provedených očkovaní klesl na zhruba 5600 dávek (Bouloutza Penny, 2021, „Vaccinations in free fall“, in: *Kathimerini*, 14. října, <http://www.kathimerini.gr/society/561538141/emvoliasmoi-se-eleytheri-ptosi/>). Od listopadu je takovéto srovnání k ničemu, protože se začaly dávat i posilující dávky.

[8] Každý, kdo v létě cestoval do Řecka, byl svědkem, že očkovaní, testy ani potvrzení o prodělání nemoci se doopravdy nekontrolovaly, jen se to předstíralo. Výsledná exploze nových případů v turistických destinacích tak nebyla žádným překvapením. A jak tomu často bývá, absurdní situace vyvolává komické reakce: například na některých ostrovech restriktivní opatření proti rostoucímu počtu infikovaných spočívala v zákazu hudby v (jinak otevřených) barech a klubech. Protože šéfové nechtěli přijít o zisk, bylo běžné, že sezónní zaměstnanci dál pracovali, i když byli nakaženi. Obdobně turisté, kterým na ostrovech vyšel pozitivní test, narychlo odjížděli, protože neexistovala žádná infrastruktura ani ubytování pro (údajně) povinnou desetidenní karanténu.

[9] Tento text vyšel koncem září 2021. Tehdy se počet nakažených pohyboval kolem 1500 nových případů denně. Nyní (začátek prosince 2021) počet nově nakažených přesahuje 7000 denně, došlo k masivnímu nárůstu hospitalizací, JIPky jsou plně obsazené a průměrná daň na životech dosahuje přibližně 90 lidí denně.

[10] Amiech Matthieu (2021), „Ceci n'est pas une crise sanitaire: Pourquoi s'opposer à l'installation du pass sanitaire et à l'obligation vaccinale“, éditions La Lenteur, s. 27.

[11] Medicínská stránka se na jedné straně zabývala absurdním úsilím pokrýt potřeby zdravotnictví, aniž by se musely provádět podstatné a dlouhodobé strukturální investice a na druhé straně masivně vyčleňovala veřejné fondy na vývoj vakcíny.

[12] Řecký premiér Mitsotakis se pochlubil buď opovržlivou lhostejností, nebo děsivou idiocí, když přišel do parlamentu vyvrátit obavy, že přeplněné prostředky hromadné dopravy fungují jako covidové clustery a citoval při tom výzkum provedený ve Francii, podle nějž „jen 1,2 procenta clusterů souvisela s prostředky hromadné dopravy.“ Kdyby si premiér nebo jeho poradci přečetli více než jen název výzkumu, patrně by si všimli, že se v něm hovořilo o „letišťích, lodích a vlcích“ a nikoli o veřejných autobusech, tramvajích nebo metru. Výzkum byl publikován 1. října 2020 v *Point Epidemiologique Hebdomadaire*,

<https://www.santepubliquefrance.fr/content/download/285453/2749950>.

[13] Jak postřehli René Riesel a Jaime Semprun v textu z roku 2008, který se zabýval ekologickou krizí a jejím managementem: „jsme svědky existence kuriózních ‘revolucionářů’, kteří tvrdí, že [ekologická] krize, o níž nás teď zaplavují informace, ve finále není nic jiného než spektakl, vějička, kterou se vládnoucí snaží ospravedlnit svůj nouzový stav, své upevňování autoritářství [...] tento sylogismus tvrdí následující: vzhledem k tomu, že mediální informace jsou zcela zjevně pro stávající společenské uspořádání formou propagandy a vzhledem k tomu, že média dnes věnují

velkou pozornost různým děsivým aspektům '[ekologické] krize', nemůže tato krize být ničím jiným než fikcí smyšlenou k rozsévání nových podřízeneckých hesel. Jiní popírači, jak si jistě vzpomenete, uplatňovali tutéž logiku na vyhlazení evropských Židů: vzhledem k tomu, že demokratická ideologie kapitalismu byla evidentně pouhou falešnou maskou třídního panství a vzhledem k tomu, že tato ideologie ve své propagandě v poválečných letech hojně využívala nacistických hrůz, nemohly být vyhlazovací tábory a plynové komory ničím jiným než výmysly a zinscenovanými falešnými obviněními.“ (Semprun, Jaime a Riesel, René (2014) *Catastrophism, disaster management and sustainable submission* [2008], Roofdrukt Edities, s. 16)

[14] Podobně jako mnohé další i tento omyl vychází z deformovaného zrnka pravdy. Jelikož v boji s viry a jejich účinky hraje roli imunitní systém jedince, lidé s oslabenou imunitou (jako třeba starší lidé) jsou z *definice* zranitelnější. Ale zranitelnost není kategorií, která platí specificky či výlučně pro seniory. Jak říká Dauvé, „[p]odobně jako kterékoli závažné onemocnění i Covid-19 s větší pravděpodobností zabíjí lidi oslabené věkem, jinou nemocí a/nebo vysilujícím životním stylem: špatným stravováním, znečištěním ovzduší (podle odhadů na celém světě zabije 7 až 9 milionů lidí), chemickým znečištěním, nedostatkem pohybu, izolací způsobenou tím, že senioři jsou vyčleněni z práce a tudíž i ze společnosti [...] Různé neměřitelné faktory dohromady vytvářejí nekvantifikovatelnou vyšší pravděpodobnost mortality s třídním rozměrem: nezaměstnanost, nezdravé bydlení, nezdravé jídlo (obezita je běžnější mezi chudými).“ Jinými slovy, zranitelnost je součástí soudobého postavení proletáře či proletářky. Navíc úmrtí způsobené covidem není a nikdy nebylo jediným následkem. Covid-19 postihuje řadu tělesných orgánů a funkcí a nejnovější výzkumy věnované dlouhému covidu (zejména u mladších věkových skupin) jsou stále znepokojivější (viz například rozhovor s Akilo Iwasaki, „What’s causing long COVID?“, in: *The Naked Scientists*, (16. srpna 2021), <https://www.thenakedscientists.com/articles/interviews/whats-causing-long-covid>).

[15] Ioannidis, John P. A. (2020) ‘A fiasco in the making? As the coronavirus pandemic takes hold, we are making decisions without reliable data’, in: *STATNews.com*, 17. březen, <https://www.statnews.com/2020/03/17/a-fiasco-in-the-making-as-the-coronavirus-pandemic-takes-hold-we-are-making-decisions-without-reliable-data/>.

[16] Když propuknutí prasečí chřipky v Mexiku roku 2009 vyvolalo otázku implementace právě tohoto protokolu, nově zvolená Obamova administrativa, která se tehdy potýkala s globální finanční krizí, rozhodla, že k tomuto kroku nepřistoupí. Skutečnost, že tato situace nakonec nevyústila v pandemii, *retrospektivně* potvrdila tuto volbu jako „správnou“ a posílila představu (jež je základem Ioannidisovy pozice), že je moudřejší obejít protokol. A tak se západní státy řídily tímto přístupem a než Sars-Cov-2 oficiálně uznaly za pandemii, bylo již příliš pozdě.

[17] Být kritický k oficiálním datům se může jevit jako rozumný postoj, ale není to totéž jako zaujmout kritický postoj ke světu, který je produkuje. Pokud jasně nechápeme potenciální důvody, *proč* by data mohla být zavádějící, můžeme snadno skončit (a mnohým se to stalo) u šíření ještě většího zmatku a konspiračního myšlení. Například v případě popíračů je zcela nabíledni, že smyslem jejich selektivní práce s daty je bagatelizovat počty mrtvých právě proto, že základním cílem je otrást narativem o nebezpečném viru. Tento přístup ovšem ignoruje možnost, že pravdou může být pravý opak, tj. že co se týče skutečného počtu nakažených a mrtvých, samy oficiální autority zveřejňují podhodnocená čísla, a důvodem není žádné spiknutí, ale prostě nedostatečné testování a s ním spojené potíže zaznamenat úmrtí spojená s covidem i mimo nemocnice.

[18] Přestože byl Ioannidis usvědčen z mnoha omylů, dezinterpretací či dokonce falšování dat a přestože od kolegů a kolegyně sklídl bouři nevole, nepřiznal, že by se dopustil třeba jedné jediné chybičky. Skrývá se za formálním a často nejednoznačným akademickým jazykem a jakoukoli kritiku odmítá jako nepochopení jeho argumentů. To mu však samozřejmě nikterak nebránilo, aby se v dubnu roku 2020 obrátil spolu se skupinou poradců na Bílý dům a snažil se přesvědčit Trumpa, ať nepřijímá lockdownová opatření. Americký prezident se touto radou řídil (což očekávatelně vedlo k tragédii), čímž ovlivnil další vůdce jako třeba Bolsonara a Johnsona. Naposledy Ioannidis psal články proti očkovaní mladých lidí, přičemž tvrdil, že očkovaní nejsou tolik opatrní, a proto více šíří virus (srovnej s Ioannidis, John P. A. (2021) 'COVID-19 Vaccination in Children and University Students', in: *European Journal of Clinical Investigation*, ročník 51, číslo 11. Je zvláštní, že skutečnost, že neočkovaní lidé jsou ještě většími přenašeči, jej patrně vůbec nezajímá. Na nejednoznačnost mnoha Ioannidisových zjištění a způsob, kterým je využívají popírači HIV/AIDS a klimatické krize, se upozorňovalo již v roce 2007. Srovnej s 'The cranks pile on John Ioannidis' work on the reliability of science', in: *Respectful Insolence*, 24. září 2007, <https://respectfulinsolence.com/2007/09/24/the-cranks-pile-on-john-ioannidis-work-o/>.

[19] Deklarace z Great Barringtonu (DGB) je v podstatě petice proti lockdownu, kterou podepsaly „tisíce vědců“ a jež prosazuje ideu „kolektivní imunity“ a dělá normu z představy, že jediným přijatelným přístupem je zaměřit se na „opatření chránící zranitelné“. Lidská cena uplatňování této laissez-faire strategie, kterou platíme v podobě mrtvých, hospitalizací a dlouhodobých patologií, zjevně tyto „vědce“ nezajímá. Petice se odvolává na „autoritu vědců“ a k public relations využívá tropus „skeptické“ a „zveličené menšiny“, kterým disproportčně nafukuje četnost opozičních názorů, a proto její podstata nespočívá v (pseudo) vědecké expertíze signatářů, ale v jejich „perzekuci“ mainstreamem. V tomto smyslu DGB sleduje linii podobných peticí proti Darwinově teorii a také popíračství HIV/AIDS, konspiračních teorií ohledně 11. září a nejnověji popíračství klimatické změny. Kritika viz Gorski, David (2020) 'The Great Barrington Declaration: COVID-19 deniers follow the path laid down by creationists, HIV/AIDS denialists, and climate science deniers', in: *Science-Based Medicine*, 12. října, <<https://sciencebasedmedicine.org/great-barrington-declaration/>>.

[20] Disciplinace proletářů a proletářek není a nikdy nebyla cílem sama o sobě. Odehrává se v kontextu reprodukce pracující třídy a jaksi ztrácí význam, jakmile proletářky a proletáři začnou být masově nemocní a umírat. Docela dost radikálů a radikálek zblbly špatně strávenou četbou Foucaulta a myslí si, že disciplína je autonomní na tvorbě hodnoty, takže ji chápou jako cíl bez jakéhokoli jiného smyslu či konkrétního účelu. Jinými slovy, nemocný proletariát stojící v řadách před uzavřenými pracovišti není žádným vzorem kapitalistické akumulace, jakkoli „disciplinovaný“ může být. Navíc přístup, jenž v implementaci tak drastických opatření jako zavření globální ekonomiky spatřuje nástroj k „ukáznění“ proletářů a proletářek, by prvně musel konkrétně demonstrovat, že do té doby po celém světě existovala neukázněná pracující třída. Obdobně lze argumentovat proti ustavičně vytahovanému tropu záměrného vnášení „paniky a obsedantního strachu“ do společnosti, jehož cílem má být „vládnutí prostřednictvím strachu“. (Amiech, Matthieu (2021) 'Ceci n'est pas une crise sanitaire: Pourquoi s'opposer à l'installation du pass sanitaire et à l'obligation vaccinale', éditions La Lenteur) Nechápeme, jak přesně kapitalistickým vztahům prospívá rozšířený strach z pobytu v jedné místnosti s jinými lidmi.

[21] Chuang (2020) 'Sociální nákaza: Mikrobiologická třídní válka v Číně', <https://pratelekomunizace.wordpress.com/2021/05/13/socialni-nakaza-mikrobiologicka-tridni->

[valka-v-cine-chuang](#). Zde stojí za zmínku obsedantní snaha vystopovat původ SARS-CoV-2 až k nějaké tajné laboratoři. Mutování virů je nedílnou součástí jejich přirozeného vývoje coby virů. To, že se viry objevují v konkrétních historicky podmíněných obdobích, která určují, jak bude probíhat (nebo neprobíhat) snaha o jejich zkrocení, neznamená, že se záměrně vytvářejí v tajných laboratořích (a omylem nebo cíleně z nich unikají). Jak ukazuje seriózní výzkum daného tématu (např. díla Mika Davise, Chuangu, Andrease Malma a Roba Wallace), proces, kdy kvůli odlesňování, tj. minimalizaci prostorového oddělení tropické divočiny od lidských populací, patogeny překonávají hranici mezi zvířetem a člověkem (zoonotický přenos), ani zdaleka není ničím novým a přímo koresponduje s rozvojem kapitalistické výroby, oběhu a podmaňování přírody. Již více než dekádu vědecká literatura varuje, že „globálně v bezprecedentní míře vznikají infekční nemoci“ a zoonózy tvoří dvě třetiny z nich.

[22] „Z části levice se stali hlavně aktivní pomahači vládnoucích technokratů“ (Amiech, Matthieu (2021) ‘Ceci n’est pas une crise sanitaire: Pourquoi s’opposer à l’installation du pass sanitaire et à l’obligation vaccinale’, éditions La Lenteur, s. 16).

[23] Není od věci připomenout si, že v dnešním kontextu je pravým obsahem této „volby“ právo nepodniknout nezbytná opatření, která by omezila nákazu, nebo se osobně rozhodnout, kterými se řídit a kterými ne. O metodologii, jejímž prostřednictvím se taková osobní rozhodnutí činí, se nikdy nepochybuje.

[24] Příznakem tohoto zmatku je, že krajně pravicoví a náboženští ideologové paraziticky lnou k vyobrazování „popíračského hnutí“ jako celkem vzato zdravé reakce.

[25] V Řecku stejně jako jinde v EU musel být zdravotnický personál již dříve povinně očkován (nebo prokázat imunitu) proti nakažlivým chorobám, jako jsou spalničky, příušnice, zarděnky, virové hepatitidy A a B, plané neštovice (ti, kteří pracují se silně rizikovými pacienty), určité typy konjugovaných meningokokových infekcí (mikrobiologové) nebo tetanus, záškrt a černý kašel. Tato zákonná povinnost je již dlouho součástí evropských závazků a pravidel vztahujících se k ochraně personálu a pacientů i pacientek před biologickými riziky. Pokud je nám známo, žádná z těchto nařízení a povinností nikdy nikdo neoznačoval za „hygienický apartheid“.

[26] Dauvé, Gilles (2010) „Za svět bez morálního řádu“ [1983], Tropolin, <http://kknihovna.wordpress.com/2011/02/05/za-svet-bez-moralniho-radu/>.

[27] Nebylo by v pořádku, kdybychom si neuvědomovali, že bezmála fanatická podpora všech státních opatření a jejich medicínských odrazů rovněž plyne z podobné pozice strachu. Ale kritizovat „strach“ je k ničemu. Jak výstižně říká Théorie Communiste: „Člověk musí mít k existenci určitý poměr, aby mohl tvrdit, že strach je na překážku, jakoby šlo o volbu.“ Théorie Communiste (2021), „Konspirátorství obecně a pandemické zvláště“, <https://pratelekomunizace.wordpress.com/2021/06/01/konspiratorstvi-obecne-a-pandemicke-zvlaste-theorie-communiste/>.

[28] Tamás, G. M. (2001), „Co je postfasismus?“, <https://sok.bz/clanky/2015/gaspar-miklos-tamas-co-je-postfasismus>.

[29] Vláda Nové demokracie obsadila tři ministerské posty známými krajně pravicovými politiky a mnozí její poslanci ze sebe soustavně chrlí alt-right rétoriku.

[30] „They are hiding something from us“, in: *Tyflopontikas*, červenec 2021, řecky.

[31] Typickým příkladem je ustavičné kňourání, že je někdo umlčuje, zostouzí, vylučuje atd. Skutečnost, že jádro jejich názorů na pandemii určovalo politiku (přínejmenším do druhé vlny) v USA, Británii, Brazílii i jinde nebo že otevřený přístup k sociálním sítím (které zjevně preferují) neposkytnul jejich „alternativním“ názorům jen platformu, ale nafouknul je do nepředstavitelných rozměrů, evidentně nemůže otrást touto klamnou představou o „viktimizaci“. Samozřejmě, že cílem některých médií prostě je šíření vládní propagandy, ale abychom pravdu řekli, stěžovat si na vyloučení z oficiálních médií je od lidí z antagonistického hnutí velmi podivný postoj. Tisk a média coby instituce nejsou ani orgány informování veřejnosti ani čistě propagandistické mechanismy. Jejich rolí jakožto institucí je především produkovat *konsensus*. Za současných podmínek pevně zakořeněné spektakulární demokracie, která oplývá ideologií „veřejné diskuse“ a svobodné výměny názorů, není prosazování „opozičních“ myšlenek pouhou klikací návnadou, nýbrž nedílnou součástí produkce konsensu.

[32] Amiech, Matthieu (2021), ‘Ceci n’est pas une crise sanitaire: Pourquoi s’opposer à l’installation du pass sanitaire et à l’obligation vaccinale’, éditions La Lenteur, s. 23.

[33] Wu Ming (2021), ‘Conspiracy and Social Struggle’, in: *Ill Will*, 18. listopadu, <https://illwill.com/conspiracy-and-social-struggle>.

[34] Duchamorná absurdita čtení postů od ověřených uživatelů Facebooku, kteří lamentují nad tím, že SARS-CoV-2 je záminkou ke zneužití osobních dat, je přespříliš.

[35] Neměli bychom zapomínat, že repetitivní a zveličené srovnání s minulými zvěrstvy napomáhá přesně tomu, proti čemu má bojovat: relativizuje historickou realitu a přispívá k normalizaci hrůzy.

[36] Čteme-li například Amiecha, dovíme se, že ve „vědu“ vůbec nelze vkládat důvěru, protože „věda“ se v minulosti dopouštěla strašlivých omylů. O skutečnost, že občas se na takové omyly přišlo díky vědeckému procesu, se podobné grandiózní deklarace evidentně nezajímají.

[37] Amiech, Matthieu (2021), ‘Ceci n’est pas une crise sanitaire: Pourquoi s’opposer à l’installation du pass sanitaire et à l’obligation vaccinale’, éditions La Lenteur, s. 16.

[38] Současná „kritika vědeckého rozumu“, kterou prosazují někteří popírači, je tak zjevně rozporuplná, že je pro nás záhadou, že se ještě zcela nezdiskreditovala. Nedomyšlený přístup, který chce lékařskou vědu (jež je mimo jiné nahromaděným věděním) určit čistě a výlučně kapitalistickým vztahem, nemůže při pečlivějším přezkoumání obstát. Na bázi takovéto logiky bychom měli zavrhnout veškerý pokrok ve vědě, k němuž došlo během panství kapitalistického výrobního způsobu. Kromě očkování bychom se tudíž měli začít bouřit proti veškeré stávající medicíně či léčbě, kterékoli nemoci.

[39] Před příchodem SARS-CoV-2 šly fondy určené na medicínský výzkum a vývoj především do oblastí, kde se počítalo s vyšší návratností, tedy třeba do vylepšování produktů jako jsou antidepressiva a Viagra. Oproti nim byl výzkum mRNA marginalizovaný a podfinancovaný, přestože zjevně vykazuje slibné výsledky při léčbě nemocí a virů, jako jsou rakovina nebo AIDS.

[40] Chatrný argument, že navzdory účinnosti vakcín se pandemický management konstruoval s cílem zvýšit zisky „farmaceutické lobby“, nebere v úvahu, že některé (stejně důležité farmaceutické) nadnárodní korporace nedokázaly účinné vakcíny vyrobit a přišly tak po klinických testech o masivní investice. Na 10 účinných vakcín, které jsou v oběhu, připadá minimálně 7 či 8 vakcín, které selhaly. Když ovšem kapitál subjektivizujeme, takové rozpory propadnou sítím a zmizí.

[41] Oproti iluzi, že současné vakcíny jsou experimentální, je skutečnost taková, že nikdy v dějinách lidstva neexistovala otestovanější vakcína. Při 7,5 miliardách již podaných dávek a zvláštním zájmu o bedlivé hlídání nežádoucích účinků jsou tyto vakcíny otestovanější a bezpečnější než většina léčiv, které lidé konzumují dennodenně. Navíc představa, že vakcíny zůstávají experimentální, protože se do oběhu dostaly díky proceduře, v níž získaly (EUA) Oprávnění k nouzovému použití (naznačuje se tak, že se ignorovaly běžné postupy), by nebyla až tak problematická, kdyby totiž kritici byli ochotni smířit se s tím, že nakonec se vakcíny dočkaly *úplného* schválení či ještě lépe, kdyby ti, kdo takové názory prosazovali, *zároveň* nenavrhovali alternativní medikaci proti covidu (jako třeba remdesivir, hydroxychlorochin a monoklonální bamlanivimab), která byla rovněž schválena prostřednictvím EUA.

[42] Pod zjevnou *záminkou* vyřešit problém neočkovaných řecký stát již outsourcoval důležité součásti zdravotnictví (jako třeba úklidové služby) a přenechal je soukromým firmám. Rozpočet pro rok 2022, který vláda odhlasovala v listopadu 2021, počítá se snížením výdajů na zdravotnictví o 820 milionů, z čehož 200 milionů představují pravidelné dotace pro nemocnice a 600 milionů výdaje na řešení pandemie, protože vláda předpovídá, že pandemie v roce 2022 skončí, ale tato prognóza již byla vyvrácena (<https://www.news247.gr/oikonomia/proypologismos-oi-dapanes-ygeias-vazoy-n-fotia-stin-kontra-kyvernisisantipoliteysis.9431519.html>, řecky). Je třeba dodat, že vláda zmiňovanou částku 600 milionů euro odkládá bokem jako nouzový fond pro nábor dočasných zaměstnanců či dočasné rekvírování soukromých klinik. Je tedy jasné, že se za každou cenu chce vyhnout dlouhodobému posilování veřejného zdravotnictví, neboť to by bylo v rozporu s její strategií částečné privatizace a s její snahou reagovat na pandemii výlučně krátkodobými opatřeními. Nejjasnějším výrazem této orientace jsou prohlášení ministra Akise Skertzose, že „vláda nechce vytvářet přepychové zdravotnictví, které bude po skončení pandemie zbytečné“ (<https://www.naftemporiki.gr/story/1796568/a-skertsos-den-uparxei-logos-na-dimiourgisoume-ena-polutelessustima-ugeias>, řecky).

[43] „Ve finále ideologie chuligánství [*teppismo*] a zločinu, pokud skutečně jde o víc než jen zastaralé stylistické prvky militantní politiky, způsobuje rekuperaci revoluční subjektivity, když ji přesvědčuje, že „zločinné“ a genericky nezákonné jednání se projevuje na rovině individuálních rozhodnutí, a okamžitě anuluje jakoukoli pozitivní tenzi. Jakmile jedince uspokojuje, že je notorickým narušitelem všech norem, „zločinec“ svůj vlastní projekt bytí utápí v jednoduché karikatuře neposlušnosti vůči normativnímu jako takovému, z čehož se tak docela prostě stává negativní norma: mít namísto být. Nutkavé opakování je ubohým maniakálním rysem, jenž degraduje skutečnou povstaleckou kreativitu převratu na rutinu, nostalgické opakování.“ (Cesarano, Giorgio (2020), ‘Excerpts from “Apocalypse and Revolution” [1973], in: *Endnotes 5: The Passions and the Interests*, s. 300).

[44] „Medicína a represe“, Národní centrum mladých lékařů, rue Pascal 13, Paříž V, 1968, in: Vienét, René (1992), *Enragés a situacionisté v okupačním hnutí: Francie, květen-červen 1968*, Autonomedia, <https://kknihovna.wordpress.com/2011/02/11/enrages-a-situacioniste-v-okupacnim-hnuti-francie-kveten-cerven-1968/>.

In memoriam Bernard Lyon

Posted by [Přátelé komunizace](#) on 19.1.2022 ·

S hlubokou lítostí jsme přijali zprávu, že minulý čtvrtek, 13. ledna, zemřel Bernard Lyon z francouzského kolektivu *Théorie Communiste*, v civilním životě známý jako Alain D. I my jsme jej poznali jako neúnavného a někdy i únavného diskutéra, jenž se rytířsky bil za svoji pravdu. Byl živým zřídlem myšlenek a konceptualizací, aniž by se kdy odchýlil od vlákna revoluční teorie. Bude nám chybět... Stejně jako jiní i my k uctění jeho památky volíme jeho provokativně spekulativní text o komunistické budoucnosti...

17 tezí o komunismu

1) Výroba netvoří sféru oddělenou od všech ostatních činností, je „vstřebána“ do vztahů, které jsou tak všechny produktivními vztahy. „Vstřebána“ znamená, že výsledek činnosti nestojí proti činnosti, že zpředmětnění činnosti je zpředmětněním vztahů, které jsou sice produktivními vztahy, ale nejsou „výrobními vztahy“. Veškeré vztahy jsou vztahy mezi jedinci, jejichž jedinečnost již není nahodilá, ale ve skutečnosti tvoří jejich faktické vztahy. Komunismus není výrobním způsobem – veškeré činnosti se neredukují na společnou normu, jež je každé z nich imanentní (hodnota, nadhodnota, nadprodukt obecně).

2) Za účelem každé činnosti lidé společně utvářejí síť. Každá síť má jiný charakter a jejich báze může být geografická, tematická či emocionální. Jak jsme si řekli, zahrnují materiální výrobu. Síť nejsou „struktury“, tzn., nejsou to subjekty lišící se od těch, kdo je utvářejí, ale dobrovolné prostředky rozhodování a konání ve všech doménách – představují samotnou praxi.

3) Stěžejním prvkem praxe je *palabre*,^[1] která předchází, doprovází a následuje veškeré konání. *Palabre* je modus rozhodování, kontroly a usměrňování veškerých činů a nemá konce. Pokrývá veškeré činnosti a u všech činností si dáváme čas dojít až k (prozatímnímu) konci *palabre*. *Palabre* je poznáním skutečného, vědomého konání. Vědomé dějiny znamenají, že docházíme ke shodě!

4) V rámci sítě je každý člen a každá členka víceméně „osobním zdrojem“ nějakého aspektu činnosti sítě. Všechny osobní zdroje uvnitř sítě šíří znalosti a schopnosti. Takto v síti rozhodování a realizace zahrnují učení a výzkum, které nejsou oddělené od *palabre*. Každý a každá v síti prostřednictvím *palabre* ustavičně a jeden po druhém totalizují konání skupiny a tedy i společenství. Kolující projev ztělesňuje společenství v akci.

5) Neustálou starostí *palabre* uvnitř sítě i mezi sítěmi je snaha o co nejlepší rozhodnutí, o maximum možných názorů, o postup, který lze změnit či dokonce zrušit, aniž bychom zatížili budoucnost. Konflikty nikdy nejsou konflikty zájmů, protože nelze reprodukovat situaci, v níž by byly konflikty neřešitelné. Každý jednotlivec se podílí na mnoha sítích, což samo o sobě znamená síť sítí. Nejsou žádné „veřejné sítě“ a „soukromé sítě“, neboť všechny jsou „veřejné“ a všechny jsou „neformální“.

6) Síť se neustále proměňují, diverzifikují se, vznikají, rozšiřují se nebo mizí ve vztahu k úkolům, které mají. Jedinci mezi sítěmi kočují – mezi těmi, které již existují za účelem nějaké probíhající činnosti a těmi, které vytvářejí za účelem nové činnosti. Síť je místem a momentem stejně proměnlivým jako život jednotlivců, kteří ji utvářejí.

7) Není žádná supersít', která by do sebe včleňovala veškeré sítě. Za účelem konkrétního konání na globální rovině se každá síť může spojovat s dalšími sítěmi. Vždyť právě to je neustále zapotřebí, máme-li porozumět patřičnosti každého lokálního či sekčního konání. Možnost, že se nějaká síť začne specializovat na rovinu celku (orientovat se na velké měřítko), limituje sama diverzifikace, protože taková specializace by znamenala uzavřít se do sebe a své problematiky. Byť se daná problematika týká každého, mohlo by se s ní takto nakládat jako s problematikou, která se týká druhých, jež by síť měla sklon řídit. Takováto možnost je ale normální, jedná se o pnutí směřující k celku. Vždy tu bude kočovnictví a přitažlivost, které nakonec rozloží tyto sítě, jež jsou permanentním aspektem totalizace a neustále jsou znovu vstřebávány ostatními sítěmi. Tímto způsobem se rovněž totalizuje a promítá komunismus.

8) Komunismus není „společnost“, vztahy neoddělují jedince, kteří se k sobě navzájem vztahují, jejich vztahy je spojují, aniž by představovaly jejich odloučení v podobě *společenského* pouta. Jednotlivci nejsou ponořeni do „společenského“, neexistuje průměrný jedinec náležející ke společenství, jehož nezávislá existence coby společnosti by značila dělbu do tříd a její zastupování panující třídou neboli její krystalizaci v podobě sítě sítí.

9) S komunismem přestává existovat představa dějin coby dějin kapitálu jakožto akumuláčního pohybu. „Pokrok“ byl programatickou verzí smyslu kapitálu coby rozvoje výrobních sil. Komunismus výrobní síly ani zdaleka neosvobozuje, nýbrž je ruší a vstřebává výrobu do vztahů mezi jedinci. Vědomé dějiny nejsou vědomím smyslu dějin, jsou viditelnou rukou namísto ruky neviditelné.

10) Každá činnost má svůj vlastní smysl, každá výroba směřuje k potřebě, kterou uspokojuje. Lidé své výrobky sdílí, aby si navzájem pomohli, aby se navzájem potěšili. Nedostávají výrobky, aby je „spotřebovali“, nýbrž aby realizovali cíl jejich výroby. To znamená sami sebe ve svých vztazích k druhým. Komunismus znamená, že jedinec je cílem sám o sobě, jedinec uskutečňuje podstatu výrobků, i když v tu chvíli výrobky mizí.

11) Vztahy mezi jednotlivci nejsou sumou smluv. Komunismus existuje coby nespolečenská totalizace v jejich bezprostřední a konkrétní formě.

12) Samy tyto vztahy rozhodují o tom, co bude veškeré konání znamenat ve vztahu k přírodě, což s sebou nese uskutečnění podstaty ekologických požadavků prostřednictvím zrušení přírody jakožto nutného vedlejšího produktu společnosti, která je sama zrušena. Opět tedy neexistuje nic než neorganické tělo člověka, integrované jako prvek komunismu, jako objektivita těchto vztahů.

13) Jestliže všichni vědomě produkují své individuální i nadindividuální životy, přímo to znamená produkci lidských bytostí v demografii, která do sebe začleňuje i neorganická tělesa. Jedná se o předpoklad harmonického obývání planety. Vstřebání výroby do vztahů vede ke konci početní exploze lidských bytostí a ke střídmosti. Komunismus nezná hlad ani obezitu. Výrobní síly přestávají existovat, jakmile jsou odpoutány od kapitálu. A *palabre* chce svůj čas.

14) Permanentní převraty v kapitalistickém pracovním procesu rozpoutávají zrychlenou transformaci veškerých vztahů a všech jejich materiálních ztělesnění. Vzhledem k zrychlenému zastarávání předmětů a způsobů bytí v kontextu stále vyžadovanější uniformity, je stále nemožnější „jít s dobou“. Komunismus, nový výrobní způsob života znamená totální diverzifikaci, konec všech norem. Ale je také koncem veškerého „rozvoje“. Je poklidem a solidností, kočovnictvím a polyglotstvím, přemítáním a moudrostí [sic].

15) Sítě jsou lidská uskupení. Dotýkají se všech aspektů života. City, které charakterizují vztahy mezi lidmi, jsou: láska, přátelství, úcta, soucit. Vztahy se budují na vzájemnosti, řídí se výlučně rozpoznáním sebe sama v druhém jakožto jedinečném jedinci.

16) Věda jakožto výrobní síla je zrušena spolu s ostatními výrobními silami. Dialektické vědění lidí o sobě samých, jejich světě a praktikách, které je spojují, již nepředstavuje vědu.

17) Dějiny komunismu jsou pamětí jednotlivců. V důsledku rozšířené polyandrie a polygamie existují předkové a hyperspletité rodové linie. Po komunistické revoluci již není žádná společnost.

B. L.

Původně vyšlo v *Théorie Communiste* č. 13, 1997.

---

[1] „Palabre“ je francouzský termín, který znamená „nekonečnou diskusi“. Kvůli významu, jaký má v následujícím textu, jsme jej ponechali nepřeložený.